

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Παιδαγωγικό τμήμα

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Προαγωγή των ήπιων δεξιοτήτων στην προσχολική ηλικία
και απόψεις παιδαγωγών για τους τρόπους ανάπτυξης τους**

POST GRADUATE THESIS

**Advancement of soft skills in early years and views of pedagogues on
their development**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ/NAME OF STUDENT

Μαρία Κοτζαμάνη

Maria Kotzamani

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

Τρυφαίνη Σιδηροπούλου

Trifaini Sidiropoulou

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2020

Faculty of Health and Caring Professions

Department of Biomedical Sciences

Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences

Department of Early Childhood Education and Care

Department of Pedagogy

Inter-Institutional Post Graduate Program

Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

Advancement of soft skills in early years and views of pedagogues on their development

MARIA KOTZAMANI

19041

kotzmaria@gmail.com

FIRST SUPERVISOR

TRIFAINI SIDIROPOULOU

SECOND SUPERVISOR

ELENI MOUSENA

AIGALEO 2020

Δήλωση περί λογοκλοπής

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας διπλωματικής εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην διπλωματική μου εργασία και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης Τίτλου Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Μαρία Κοτζαμάνη

Ευχαριστίες

Αρχικά, νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου την Α Επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κ.Σιδηροπούλου Τρυφαίνη για τις πολύτιμες συμβουλές, την εξαιρετική καθοδήγηση και το χρόνο που διέθεσε για τη συνεργασία μας, όπως επίσης και την Β Επιβλέπουσα κ. Μουσένα Ελένη που μου έδωσε γνώση μέσα από τις εισηγήσεις της. Σημαντικό ρόλο στην ενθάρρυνση και την υποστήριξη σε όλη τη διάρκεια της εργασίας μου, έπαιξε η οικογένεια μου, η μητέρα μου κ.Τασία Κοτζαμάνη και ο σύζυγος μου Κων/νος Δερμάνης. Αδιαμφισβήτητα, οφείλω το μεγαλύτερο ευχαριστώ στα δυο μου παιδιά, το Στέλιο και την Αναστασία, που τους στέρησα λίγες στιγμές αλλά είναι πάντα η έμπνευση, η χαρά και η δύναμη της ζωής μου.

Αφιερώσεις

Η παρούσα εργασία είναι αφιερωμένη στη μητέρα μου Τασία, που της οφείλω τα πάντα γιατί μ' έμαθε πως το μυαλό είναι σαν το αλεξίπτωτο, καθώς λειτουργεί καλύτερα όταν είναι ανοικτό...

«Το μυαλό δεν είναι ένα δοχείο που πρέπει να γεμίσει,
αλλά μια φωτιά που πρέπει ν' ανάψει.....»

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ (Έλληνας Ιστορικός)

Περίληψη

Εισαγωγή: Στο σύγχρονο παιδικό σταθμό, οι παιδαγωγοί του σήμερα τολμούν, καινοτομούν, δοκιμάζουν νέες πρακτικές, καλλιεργώντας όλες τις δεξιότητες των μικρών παιδιών. Ο σχεδιασμός του παιδαγωγικού προγράμματος για την προσχολική αγωγή και φροντίδα στηρίζεται στην διεπιστημονική προσέγγιση και είναι απόλυτα συνεπής με τις σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Η κοινωνική μάθηση των παιδιών (δεξιότητες επικοινωνίας, επίλυση συγκρούσεων) αποτελεί βασική προϋπόθεση για την κατάκτηση όλων των άλλων τομέων μάθησης. Σύγχρονες έρευνες καταδεικνύουν ότι οι ήπιες δεξιότητες (soft skills) δύναται και είναι απαραίτητο να προαχθούν από πολύ νωρίς, έτσι ώστε να προετοιμάσουν το παιδί, ως ενεργό πολίτη στην κοινωνία. Με την παρούσα εργασία επιχειρείται να φωτιστεί η έννοια και η σημασία των ηπίων δεξιοτήτων, καθώς επίσης, ότι η καλλιέργεια τους οφείλει να αποτελεί μέλημα, εκτός του οικογενειακού αλλά και του σχολικού περιβάλλοντος, ξεκινώντας από τον Παιδικό Σταθμό.

Σκοπός: Η διερεύνηση της προαγωγής των ηπίων δεξιοτήτων στην προσχολική αγωγή και των τρόπων ανάπτυξης αυτών από τους παιδαγωγούς στον Βρεφονηπιακό Σταθμό.

Μέθοδος: Η ποιοτική έρευνα θα στηριχτεί στη μέθοδο της συνέντευξης από ενεργούς και έμπειρους παιδαγωγούς, οι οποίοι θα καταθέσουν εμπειρίες, προτάσεις και σκέψεις για τη σημασία των ηπίων δεξιοτήτων στην εκπαίδευση και για το πώς καλλιεργούνται μέσα από το ημερήσιο παιδαγωγικό πρόγραμμα τους.

Αποτελέσματα: Μετά την καταγραφή των πληροφοριών και των ιδεών των παιδαγωγών από τις ημιδομημένες συνεντεύξεις, θα συλλεχθούν όλα τα αποτελέσματα και θα υπάρχουν επαρκή δεδομένα προς ποιοτική ανάλυση. Ειδικότερα, οι παιδαγωγικές στάσεις, οι ανατροφοδοτήσεις των εμπειριών και ο αναστοχασμός των παιδαγωγών προωθούν την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων.

Συμπεράσματα: Η αποτίμηση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η καλλιέργεια των ήπιων δεξιοτήτων αρχίζει από μικρή ηλικία στον Παιδικό Σταθμό, με κατάλληλες πρακτικές και παρεμβάσεις από τον παιδαγωγό. Το παιχνίδι, η διαθεματική προσέγγιση και η Τεχνολογία δύναται να προάγουν τις ήπιες δεξιότητες, αρκεί ο παιδαγωγός να ακολουθεί τις σύγχρονες τάσεις της Προσχολικής Αγωγής και να επιμορφώνεται συνεχώς.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνικές δεξιότητες, κοινωνικοποίηση, ενσυναίσθηση, συναισθηματική νοημοσύνη, κοινωνική νοημοσύνη, δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα.

Abstract

Introduction: In the modern daycare, today's educators dare, innovate, test new practices by nurturing all the skills of young children. The design of the educational program for early childhood education and care is based on the interdisciplinary approach and is fully consistent with modern pedagogical approaches. Children's social learning (e-communication skills, conflict resolution) is a key precondition for conquering all other areas of learning. Modern research shows that soft skills can and is necessary to promote them from very early on to prepare the child as an active citizen in society. This work seeks to shed light on the concept and the importance of the right-wing landscapes and that their cultivation must be a concern outside the family and the school environment early from Nursery.

Purpose: To explore the promotion of skills in pre-school education and the ways that educators develop them at the Nursery.

Method: Quality research will be supported by active and experienced educators who will submit experiences, suggestions and thoughts on the importance of soft skills in education and how they are grown through the their daily pedagogical program.

Results: After recording the information and ideas of educators from structured interviews, all results will be collected and sufficient data will be available for qualitative analysis. In particular, pedagogical attitudes, refeeding skill and the reflection of educators promote the six-propping of useful conclusions.

Conclusions: The assessment leads to the conclusion that the cultivation of soft skills begins from an early age in Nursery, with appropriate practices and interventions by the educator. The play, the Project method and Technology can promote soft skills as long as the educator follows the modern trends of Preschool Education and is constantly trained.

Keywords: social skills, soft skills, socialization, empathy, emotional intelligence, social intelligence, 21th Century skills.

Πίνακας περιεχομένων

Δήλωση περί λογοκλοπής.....	iv
Ευχαριστίες	vi
Αφιερώσεις	vii
Περίληψη	ix
Abstract.....	xi
Συντομογραφίες.....	xv
Πρόλογος	1
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	3
Κεφάλαιο 1: Βασικές αρχές και έννοιες.....	3
1.1. Εισαγωγή	3
1.2. Τομείς ανάπτυξης στην Προσχολική Αγωγή.....	4
1.3. Δεξιότητες του 21ου αιώνα στην Αγορά Εργασίας και στην Εκπαίδευση	5
1.4. Εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων σκληρές και ήπιες δεξιότητες (hard and soft skills)	7
1.5. Κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας και δεξιότητες	9
1.6. Σύνδεση των θεωριών της κοινωνικής ανάπτυξης και μάθησης Erikson, Piaget και Vygotsky με την ανάπτυξη δεξιοτήτων	10
1.7. Συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας και δεξιότητες ...	12
1.8. Συσχέτιση των κοινωνικών και συναισθηματικών ικανοτήτων με τις ήπιες δεξιότητες.....	14
Κεφάλαιο 2: Σύγχρονες προσεγγίσεις για την ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων.....	16
2.1. Τα περιβάλλοντα μάθησης και ο ρόλος τους για την προαγωγή των ήπιων δεξιοτήτων	16

2.2. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα και ο ρόλος τους για την προαγωγή των ήπιων δεξιοτήτων	16
2.3. Το παιχνίδι ως τρόπος ανάπτυξης ήπιων δεξιοτήτων	18
2.4. Η χρήση Τ.Π.Ε ως τρόπος ανάπτυξης ήπιων δεξιοτήτων	20
2.5. Η σημασία των ήπιων δεξιοτήτων στην καθημερινότητα του νηπίου	21
2.6. Ο ρόλος του παιδαγωγού στην ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων	21
2.7. Καλές πρακτικές για την ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων	23
2.8. Παράγοντες δυσκολίας ανάπτυξης ήπιων δεξιοτήτων	24
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	25
Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία έρευνας.....	25
3.1. Η μέθοδος της έρευνας	25
3.2. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα.....	26
3.3. Ερευνητικό εργαλείο	27
3.4. Δείγμα – Συμμετέχοντες.....	28
3.5. Σχεδιασμός της έρευνας και διεξαγωγή συνεντεύξεων	28
Κεφάλαιο 4: Αποτελέσματα.....	29
4.1. Ανάλυση συνεντεύξεων	29
4.2. Συζήτηση	33
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα.....	34
5.1. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	34
5.2. Συμπεράσματα.....	35
Επίλογος.....	37
Αναφορές.....	38

Παράρτημα	44
Οδηγός συνέντευξης	44
Συνέντευξη παιδαγωγού	46

Συντομογραφίες

	Αγγλική ορολογία	Ελληνική ορολογία
CASEL	Collaboration for the Advancement of Social Learning	Συνεργασία για την προαγωγή της συναισθηματικής και κοινωνικής μάθησης
WHO	World Health Organization	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ECEC	Early Childhood education and Care	Αγωγή και Φροντίδα στην Πρώιμη Ηλικία
IQ	Intelligence Quotient	Δείκτης Νοημοσύνης
EQ	Emotional Quotient	Δείκτης Συναισθηματικής Νοημοσύνης
ZEA	Zone of Proximal Development	Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης
OECD	Organization for Economic Cooperation And Development	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
WEF	World Economic Forum	Παγκόσμιο Φόρουμ Οικονομίας
Τ.Π.Ε		Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών
UNESCO	United Nations Educational Scientific And Cultural Organization	Οργάνωση του Ο.Η.Ε για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό

Πρόλογος

Η παρούσα ερευνητική διπλωματική εργασία αναφέρεται στις δεξιότητες που αναπτύσσονται σε όλους τους τομείς στην Προσχολική αγωγή, με έμφαση στις κοινωνικές δεξιότητες. Σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, η ανάπτυξη των κοινωνικών αυτών δεξιοτήτων, εκτός τις γνωστικές, θεωρείται απαραίτητη και θα πρέπει να είναι μέλημα του παιδαγωγού να τις καλλιεργεί.

Ο όρος ήπιες δεξιότητες (soft skills) αφορά τις δεξιότητες εκείνες, που διακρίνονται από τα λεγόμενα τυπικά προσόντα και έχουν σχέση με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας ή συμπεριφορές. Ο ορισμός αυτός μας παραπέμπει κυρίως στην επαγγελματική σταδιοδρομία ενός ενήλικα, καθώς είναι εκείνες, που θα τον κάνουν να ξεχωρίζει μεταξύ άλλων και συνεπώς συνδέονται με την επαγγελματική ανέλιξη και επιτυχία. Η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων είναι πολυσήμαντη για τη σχολική, την προσωπική αλλά και την επαγγελματική πορεία του ατόμου (Schaffer, 1996).

Η παρούσα εργασία είναι δομημένη σε δυο μέρη, συγκεκριμένα σε θεωρητικό και ερευνητικό. Στο πρώτο μέρος θα γίνει βιβλιογραφική ανασκόπηση της ανάπτυξης των δεξιοτήτων με επίκεντρο τη κοινωνική ανάπτυξη του νηπίου από την είσοδό του σε παιδαγωγικό πλαίσιο, όπου θα αποδειχθεί από επιστημονικές και τεκμηριωμένες πηγές η σημασία της ανάπτυξης των ήπιων δεξιοτήτων από τη προσχολική κιόλας ηλικία. Είναι σημαντικό να καλλιεργούνται από νωρίς, έτσι ώστε ο μαθητής να είναι ικανός να αλληλοεπιδρά με θετικό τρόπο και να δημιουργεί σχέσεις μέσα στο περιβάλλον που ζει (OECD, 2001).

Στο δεύτερο μέρος θα αναφερθεί ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι της έρευνας με σαφή διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων, η επιλογή του δείγματος των συμμετεχόντων και η επιλογή του κατάλληλου ερευνητικού εργαλείου. Με τη μέθοδο της δομημένης συνέντευξης θα καταγραφούν και θα αναλυθούν οι απόψεις των παιδαγωγών των Βρεφονηπιακών και Παιδικών Σταθμών για την σημασία των ήπιων δεξιοτήτων, θα εξετάσουμε τις πρακτικές, τις στάσεις, τα ερεθίσματα που εφαρμόζουν, προκειμένου να υποστηρίξουν την προαγωγή των ήπιων δεξιοτήτων στους μαθητές τους.

Τέλος, θα γίνει η αποτίμηση και η αξιολόγηση των δεδομένων, με στόχο την εξαγωγή των συμπερασμάτων, που θα είναι χρήσιμα για το παιδαγωγικό έργο, ελπίζοντας

στην ανάδειξη νέων πρακτικών, ιδεών, στάσεων και συμπεριφορών, που καλλιεργούν αυτές τις δεξιότητες, προκειμένου να προετοιμάζονται τα νήπια από την προσχολική ηλικία για να γίνουν ενεργοί πολίτες του 21^{ου} αιώνα. Με αυτό τον τρόπο υπάρχει η πεποίθηση ότι θα υπάρξει ερευνητικό ενδιαφέρον για μελλοντικές έρευνες σε αυτόν τον τομέα για την οργάνωση συγκεκριμένων καινοτόμων προγραμμάτων με καλές πρακτικές, που θα έχουν ως στόχο την κοινωνική ανάπτυξη, αλλά και όχι μόνο, του παιδιού προσχολικής ηλικίας.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1: Βασικές αρχές και έννοιες

1.1. Εισαγωγή

Επιχειρώντας την ερευνητική επισκόπηση του θέματος των ήπιων δεξιοτήτων στη Προσχολική ηλικία, αρχικά στο θεωρητικό μέρος της εργασίας προκύπτουν θέματα προσδιορισμού και διευκρίνισης όρων, εννοιών και ορισμών, στα πλαίσια της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης του παιδιού προσχολικής ηλικίας.

Συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο, μέσω βιβλιογραφικής και αρθρογραφικής ανασκόπησης, επιχειρείται η εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων «ολόπλευρη ανάπτυξη», «δεξιότητα», «σκληρές δεξιότητες», «ήπιες δεξιότητες» και της «κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης», εννοιών άρρηκτα συνδεδεμένων με τη προσωπικότητα και τη συμπεριφορά του παιδιού στη προσχολική ηλικία. Αφού διαχωριστούν οι ήπιες από τις σκληρές δεξιότητες, ακολουθεί λεπτομερής περιγραφή τους. Οι μαλακές δεξιότητες θα εξεταστούν παρακάτω σε σχέση με τις κοινωνικές δεξιότητες και τη συναισθηματική νοημοσύνη. Η σύνδεση της προαγωγής αυτών των δεξιοτήτων με τις θεωρίες της μάθησης είναι απαραίτητη για να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο συντελείται θεωρητικά η εν λόγω ανάπτυξη. Στην συνέχεια αποδεικνύεται ότι υπάρχει ταύτιση και κοινός παρονομαστής μεταξύ των ήπιων και κοινωνικών δεξιοτήτων. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται λεπτομερής αναφορά στις σύγχρονες προσεγγίσεις της προαγωγής των μαλακών δεξιοτήτων όσον αφορά τα περιβάλλοντα, τις μεθόδους και τον ρόλο του παιδαγωγού, καθώς και στους τρόπους, με τους οποίους μπορούν να αναπτύσσονται στον Βρεφονηπιακό Σταθμό με τις κατάλληλες παιδαγωγικές προσεγγίσεις από τον παιδαγωγό.

Το ερευνητικό μέρος ξεκινά με τη μεθοδολογία της έρευνας, που είναι το αντικείμενο του τρίτου κεφαλαίου, όπου περιγράφονται ο σκοπός, τα ερευνητικά ερωτήματα, το δείγμα και η διεξαγωγή της έρευνας. Στα αποτελέσματα γίνεται πλήρης ανάλυση και αξιολόγηση των δεδομένων, έτσι ώστε να καταλήξουμε στα συμπεράσματα και στον επίλογο, καθώς και σε προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

1.2. Τομείς ανάπτυξης στην Προσχολική Αγωγή

Από τα αρχαία χρόνια ως σήμερα, η εκπαίδευση των παιδιών και η απόκτηση γνώσεων είναι η διαδικασία, που έχει ως στόχο μεταξύ άλλων, την ομαλή ένταξη τους στην κοινωνία. Στη σύγχρονη κοινωνία με τις απαιτήσεις της, ο βασικός σκοπός του προγράμματος του Βρεφονηπιακού Σταθμού είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού σε όλους τους τομείς, δηλαδή η παράλληλη ανάπτυξη και καλλιέργεια του γνωστικού, του σωματικού-κινητικού, του γλωσσικού, του συναισθηματικού και του κοινωνικού τομέα, όπως αναφέρεται στον Πρότυπο κανονισμό Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών, στο ΦΕΚ 4249/2017. Από την επισκόπηση του Ευρωπαϊκού προγράμματος σπουδών ECEC και του προτύπου του προγράμματος σπουδών, προκύπτει ότι ανάπτυξη του παιδιού επηρεάζεται από το σύνολο των εμπειριών του, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα έτη και επιδρά στην προώθηση της ευημερίας του (Melhuish, et al., 2015). Η Οργάνωση του ΟΗΕ για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (UNESCO) αναφέρει ότι η Προσχολική φροντίδα και Εκπαίδευση (ECEC) στοχεύει στην ολιστική ανάπτυξη των κοινωνικών, συναισθηματικών, γνωστικών και σωματικών αναγκών ενός παιδιού, προκειμένου να χτίσει μια σταθερή και ευρεία βάση για τη δια βίου μάθηση και ευημερία (OECD, 2006).

Ως ολόπλευρη ανάπτυξη ορίζεται η αγωγή, που έχει ως κύριο μέλημα να καλύψει τις ανάγκες του παιδιού σε όλους τους τομείς, βασιζόμενη στον ατομικό ρυθμό ανάπτυξης του. Συγκεκριμένα οι αναπτυξιακές ικανότητες είναι η αδρή, η λεπτή κινητικότητα, η γλώσσα, ο νοητικός και ο κοινωνικός τομέας. Η ανάπτυξη σε κοινωνικό-συναισθηματικό, αισθητικό και νοητικό επίπεδο, που συνεπάγεται τη καλλιέργεια δεξιοτήτων του παιδιού μέσα από ένα κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον, είναι η επιδίωξη κάθε παιδαγωγού για κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και ως σύνολο.

Τα τελευταία χρόνια, δίνεται μεγάλη έμφαση στον κοινωνικό τομέα, καθώς παρατηρείται ότι οι σύγχρονοι ρυθμοί ζωής και οι συνθήκες δίνουν απεριόριστες ευκαιρίες για ποικίλα ερεθίσματα και καταγισμό γνώσεων, αλλά εξίσου μεγάλη σημασία έχουν οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών, καθώς είναι καθοριστικής σημασίας για το μέλλον του στην κοινωνία. Κατά συνέπεια, οι ήπιες δεξιότητες, με επίκεντρο τις κοινωνικές, κατέχουν εξέχουσα θέση στην ανάπτυξη του παιδιού προσχολικής ηλικίας.

1.3. Δεξιότητες του 21ου αιώνα στην Αγορά Εργασίας και στην Εκπαίδευση

Ο όρος δεξιότητα προέρχεται από την αρχαιότητα και αναφέρεται στην επίκτητη ικανότητα, που αποκτάται με την εξάσκηση σε κάποιον τομέα και προσεγγίζεται διαφορετικά σε διαφορετικές ομάδες ενδιαφερομένων, όπως στην αγορά εργασίας, επιχειρήσεις, εκπαίδευση κ.α. Γενικότερα, είναι εκείνη η ικανότητα που μαθαίνεται και που αφορά στην εκτέλεση μίας δραστηριότητας, ενός καθήκοντος ή μίας εργασίας με ένα προκαθορισμένο ή αναμενόμενο αποτέλεσμα, συχνά μέσα σε κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Σύμφωνα με Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, με τον όρο δεξιότητα θεωρείται η ικανότητα εφαρμογής της γνώσης και αξιοποίηση τεχνογνωσίας για την ολοκλήρωση συγκεκριμένων εργασιών και την επίλυση προβλημάτων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρησιμοποιεί τον χαρακτηρισμό και τον διαχωρισμό τους σε νοητικές και πρακτικές. Οι νοητικές δεξιότητες αφορούν στη χρήση της λογικής, της δημιουργικής σκέψης αλλά και της διαισθητικής ικανότητας, ενώ οι πρακτικές είναι το σύνολο των μεθόδων, εργαλείων και υλικών που συμβαδίζουν με τη γνώση. Γενικά, οι προσωπικές δεξιότητες έχουν σημαντική θέση στην αγορά εργασίας και καθορίζουν την επαγγελματική ζωή του ατόμου.

Η ταξινόμηση των δεξιοτήτων εξαρτάται από το πλαίσιο και τον πολιτισμό στον οποίο εφαρμόζονται. Γίνεται αντιληπτό ότι οι επιταγές του χώρου εργασίας είναι ο μοχλός της Εκπαιδευτικής πολιτικής και διαδικασίας. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναφέρεται στις δεξιότητες ζωής, τις οποίες χωρίζει σε τρεις κατηγορίες: α) τη λήψη αποφάσεων, την επίλυση προβλήματος, την αυτοεπίγνωση και την ενσυναίσθηση, β) την κριτική και δημιουργική σκέψη και γ) τις επικοινωνιακές και διαπροσωπικές δεξιότητες (World Health Organization, 1998). Στον εργασιακό κόσμο, ο Δ.Ο.Ε (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας) έχει αναγνωρίσει τη σημασία τέτοιων δεξιοτήτων στην αγορά εργασίας τόσο για την απόκτηση εργασίας αλλά και για την διατήρηση αυτής. Μια ταξινόμηση, υπό το πρίσμα της γνώσης, είναι ότι οι δεξιότητες του εικοστού πρώτου αιώνα περιλαμβάνουν τρεις βασικούς τομείς γνώσης: i)καινοτόμο σκέψη, ii)δεξιότητες πληροφόρησης, μέσω μαζικής ενημέρωσης και ΤΠΕ (πληροφόρηση, επικοινωνία και τεχνολογία), που αναφέρονται ως «ψηφιακές γνώσεις» και iii)δεξιότητες ζωής και καριέρας (Fadel & Trilling, 2009).

Όπως προκύπτει από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, οι δεξιότητες ζωής είναι αρκετές κι έχουν διάφορες ονομασίες και χαρακτηρισμούς, όπως προσωπικές, συνήθειες της καρδιάς, του νου κ.α. Το μόνο σίγουρο είναι ότι στην αγορά εργασίας, οι

επιχειρήσεις απαιτούν τις δεξιότητες εκείνες, που πιστεύουν ότι θα εξασφαλίσουν την κοινωνική ευημερία και επαγγελματική επιτυχία του ατόμου (WHO, 1998).

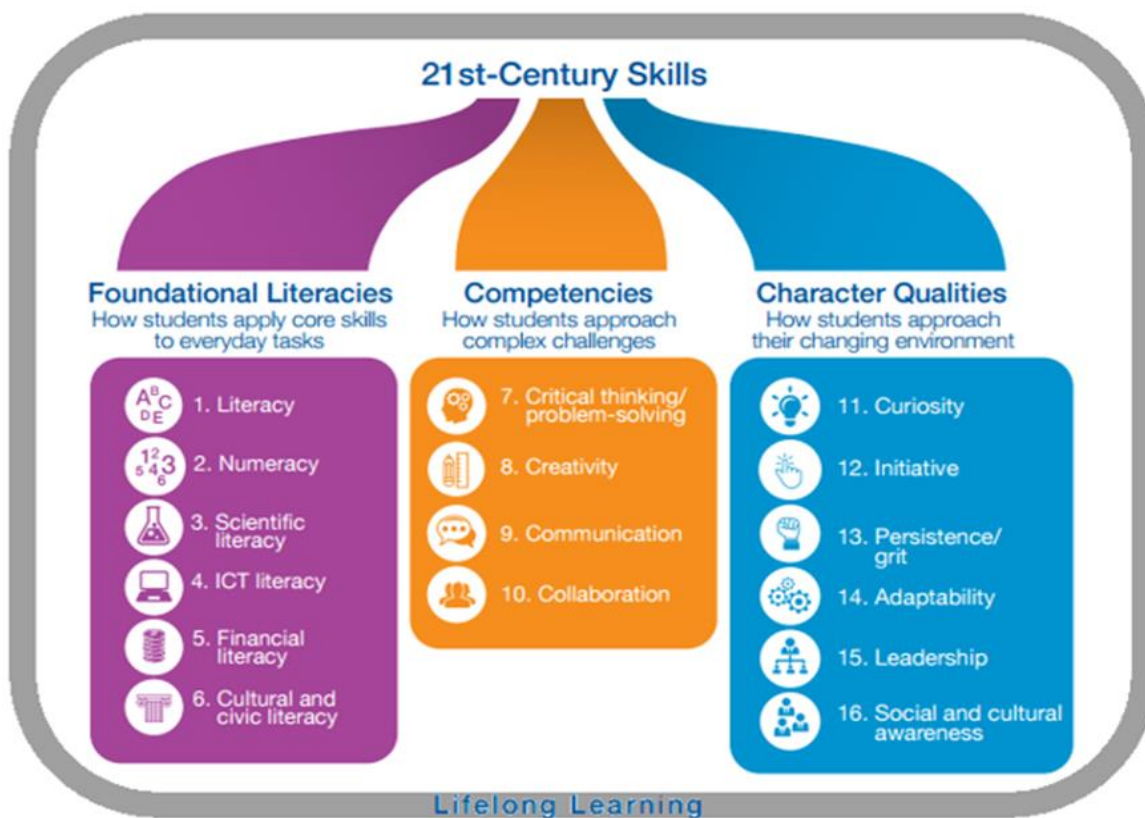
Στο κατώφλι του 21ου αιώνα, η παγκοσμιοποίηση και οι ταχύτατες μεταβολές της Οικονομίας και της Τεχνολογίας επιτάσσουν τον μετασχηματισμό της εκπαίδευσης με στόχο την ανάπτυξη και καλλιέργεια γνωστικών, μεταγνωστικών, κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, των 21st Century Skill (Πετροπούλου, Κασμάτη, & Ρετάλης, 2015).

Σύμφωνα με το μοντέλο του Binkley, η λίστα των δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα, προκειμένου ένα άτομο να μπορεί να ανταπεξέλθει στη παγκόσμια αγορά εργασίας, περιέχει της εξής: καινοτομία και δημιουργικότητα, κριτική σκέψη-επίλυση προβλήματος-λήψη αποφάσεων, μεταγνώση, συνεργασία, πληροφοριακό και τεχνολογικό γραμματισμό, προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα (Binkley, Erstad, Herman, Raizen, & Ripley, 2012). Πιθανά αυτές οι δεξιότητες να συνεχίσουν να είναι το ίδιο σημαντικές και τον 22^ο αιώνα.

Στην έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (World Economy Forum) καθορίζονται οι 16 πιο κρίσιμες δεξιότητες του 21ου αιώνα, σύμφωνα με την ανάλυση δεδομένων από 100 χώρες. Ανάμεσα σε άλλες δεξιότητες, όσον αφορά τις ήπιες δεξιότητες επικρατούν η δημιουργικότητα, η προσαρμοστικότητα, η κριτική σκέψη, η επίλυση προβλημάτων, η επικοινωνία και η συνεργασία (βλ. Εικ. 1.). Αυτές αναφέρονται και στην ατζέντα της Εκπαιδευτικής Πολιτικής των κρατών για την παροχή υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικών προγραμμάτων (World Economy Forum, 2016). Επιπλέον, μια μελέτη στο Chandigarh, γνωστό ως η πόλη της Γνώσης (Knowledge City) στην Ινδία σε διάφορες εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις, κατέδειξε την σημασία των μαλακών δεξιοτήτων στους μαθητές που φοιτούσαν σε ποικίλα εκπαιδευτικά ιδρύματα σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά επίπεδα (Wats & Wats, 2009).

Συμπερασματικά, πολλοί τύποι οργανισμών θεωρούν το ανθρώπινο δυναμικό με ήπιες δεξιότητες ως βασικό πλεονέκτημά τους, το οποίο διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην οργανωτική απόδοση και επιτυχία (Majid, Liming, Tong, & Raihana, 2012). Η ατζέντα του ενεργού πολίτη του 21^{ου} αιώνα συμπεριλαμβάνει εκείνες τις δεξιότητες ζωής που καθιστούν το άτομο κοινωνικά και επαγγελματικά επιτυχημένο. Παγκόσμιοι και διεθνείς

φορείς συγκλίνουν σε συγκεκριμένες δεξιότητες όπως η επικοινωνία, η συνεργασία, η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα, η επίλυση προβλήματος ως τις πλέον απαιτούμενες για τον αυριανό πολίτη.

Εικόνα1: Οι δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα σύμφωνα με τον WEF.

Πηγή από <https://www.weforum.org/agenda/2016/03/21st-century-skills-future-jobs-students/>

1.4. Εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων σκληρές και ήπιες δεξιότητες (hard and soft skills)

Για την εννοιολογική αποσαφήνιση των ειδών των δεξιοτήτων στην Εκπαίδευση, θα χρειαστεί αρχικά η ταξινόμηση τους σε δυο κατηγορίες: 1) τις «σκληρές» ή κάθετες δεξιότητες και 2) σε «μαλακές» ή ήπιες ή οριζόντιες. Γενικά, το «σκληρό» υποδηλώνει αντικειμενικότητα και το «μαλακό» υποκειμενικότητα (Claxton, Costa, & Kallick, 2016). Από την χρήση των όρων αυτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την αγορά εργασίας και τις επιχειρήσεις, έγινε η μετάβαση στην Εκπαίδευση και πιο πρόσφατα και στην Προσχολική Αγωγή.

Οι «σκληρές δεξιότητες» (hard skills) δείχνουν το γνωστικό περιεχόμενο που κατέχει το άτομο. Οι κάθετες δεξιότητες είναι εκείνες οι τεχνικές, γνωστικές, επαγγελματικές, ακαδημαϊκές δεξιότητες, που είναι βασικές και μπορούν να ελεγχθούν, να μετρηθούν και να πιστοποιηθούν με κάποιο τρόπο. Αναφορικά με τις κάθετες δεξιότητες έχει γίνει αντιληπτό πόσο ευδιάκριτες είναι και πόσο εύκολα μπορεί να παρατηρηθεί από τον παιδαγωγό, εάν ένα παιδί τις έχει κατακτήσει σε κάθε τομέα και σε κάθε αναπτυξιακό στάδιο.

Από έρευνα βιβλίων και άρθρων προέκυψε ότι δεν υπάρχει επίσημος και μοναδικός ορισμός των μαλακών δεξιοτήτων, καθώς αναφέρονται ένα συνδυασμός και σύνολο όρων και συναφών εννοιών, όπως η συναισθηματική νοημοσύνη (Dell'Aquila, et al., 2017). Ως ορισμός των ήπιων δεξιοτήτων θεωρείται το σύνολο «των ενδοπροσωπικών (intrapersonal) και διαπροσωπικών (interpersonal) δεξιοτήτων, ικανοτήτων, συμπεριφορών κι στάσεων που οδηγούν στην προσωπική ανάπτυξη, την ευτυχία, την κοινωνική συμμετοχή, επιτυχία και γενικότερη πρόοδο του ατόμου» (Λογαράς, 2017, p. 28). Σύμφωνα με τον ορισμό του Goleman (1995), οι μαλακές δεξιότητες είναι ένα σύνολο ικανοτήτων, που επιδρούν στον τρόπο που το άτομο μαθαίνει και διαχειρίζεται τον εαυτό του αλλά και τις σχέσεις του με άλλους. Μεγάλο μέρος από τη λίστα των ήπιων δεξιοτήτων καταλαμβάνουν οι κοινωνικές. Κατά τους Lynch και Simpson (2010) οι κοινωνικές δεξιότητες είναι «συμπεριφορές που προωθούν τη θετική αλληλεπίδραση με τους άλλους και το περιβάλλον» (σελ.3). Σε αυτές τις δεξιότητες συγκαταλέγονται όλες οι επικοινωνιακές, η ικανότητα συνεργασίας, η ενσυναίσθηση, η ευελιξία, η προσαρμοστικότητα, η διαχείριση χρόνου, θυμού, η οργάνωση και η επίλυση προβλήματος κα. Όπως προκύπτει από τις βιβλιογραφικές πηγές, συχνά αναφέρονται ως προσωπικές, δεξιότητες ζωής, μαλακές, ή απλώς κοινωνικές.

Με λίγα λόγια οι ήπιες δεξιότητες έχουν μεγάλη σημασία γιατί σχετίζονται με την ολιστική ανάπτυξη του ατόμου και θέτουν τα θεμέλια τους από νωρίς στην πρώιμη παιδική ηλικία, με στόχο την ομαλή μετάβαση στη σχολική και τη μετέπειτα ζωή του παιδιού. Στην πραγματικότητα, οι ήπιες είναι οι δεξιότητες, που προσδίδουν μια διαλλακτικότητα στις άλλες δεξιότητες, δηλ. στις σκληρές δεξιότητες και φυσικά τις συμπληρώνουν. Επομένως, οι σκληρές δεξιότητες είναι οι Ακαδημαϊκές δεξιότητες και η εν γένει εμπειρία

του ατόμου, ενώ στο αντίποδα οι ήπιες φανερώνουν πόσο επικοινωνιακό, ευέλικτο, υπεύθυνο, δημιουργικό και καινοτόμο είναι το άτομο. Το σύνολο των ήπιων δεξιοτήτων αποτελούν τις δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα. Σύγχρονες μελέτες καταδεικνύουν ότι ο αριθμός των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων στην ατζέντα της εκπαιδευτικής πολιτικής για τα επόμενα χρόνια καθώς και στη δημόσια συζήτηση ολοένα αυξάνεται (OECD, 2019).

Συνοψίζοντας, παρατηρείται ότι οι προσωπικές, μαλακές ή ήπιες δεξιότητες αφενός είναι χωρίς διακριτά όρια, λόγω ασάφειας στους ορισμούς τους αλλά αφετέρου έχουν κοινό παρονομαστή, που είναι τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και συμπεριφοράς. Όλοι οι εκπαιδευτικοί φορείς θέτουν ως κυρίαρχες τις επικοινωνιακές δεξιότητες. Επιπροσθέτως, συγκλίνουν ότι αυτές τις δεξιότητες θα πρέπει να τις καλλιεργεί ο μαθητής σταδιακά από νωρίς, για να μπορέσει να μεταβεί με επιτυχία στο κοινωνικό πλαίσιο και να είναι ικανός να εξελίσσεται δια βίου.

1.5. Κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας και δεξιότητες

Η κοινωνική ανάπτυξη ορίζεται ως η ανάπτυξη του παιδιού σε σχέση με το περιβάλλον του και τους άλλους. Οι κοινωνικές δεξιότητες είναι ως έννοια σύνθετη και όπως προκύπτει από τις πηγές, έχει άμεση σχέση με την έννοια της προσωπικότητας, της συμπεριφοράς, της γλώσσας, της νοημοσύνης και ασφαλώς σχετίζονται με τη μάθηση.

Η κοινωνικοποίηση είναι «η διαδικασία με την οποία το παιδί μαθαίνει να συμπεριφέρεται κατά τα πρότυπα της ομάδας, στην οποία προορίζεται να ζήσει και να δράσει» (Παρασκευόπουλος, 1990, p. 88). Οι συγκεκριμένες δεξιότητες σχετίζονται με συμπεριφορές, που προωθούν τη θετική αλληλεπίδραση με τους άλλους και το περιβάλλον. Από 2 έως 3 ετών οι σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους έχουν ποικιλία στη μορφή, ενώ από τα 3 και μετά η κοινωνικότητα αυξάνεται (Λαλούμη-Βιδάλη, 2012). Τότε αρχίζει να αναπτύσσεται η φιλία και το παιδί, έχοντας πλέον αναπτύξει και το λόγο του, προσπαθεί να προσαρμοστεί κοινωνικά στην ομάδα των συνομηλίκων του. Ορισμένες από αυτές τις δεξιότητες περιλαμβάνουν την ενσυναίσθηση, την ομαδικότητα, τη γενναιοδωρία, την ευελιξία, την επικοινωνία με άλλους, τη διαπραγμάτευση και την επίλυση προβλημάτων (Lynch & Simpson, 2010).

Από όλες τις γνωστικές και αναπτυξιακές περιοχές των θεμάτων που πραγματεύεται ο κάθε παιδαγωγός μπορεί να προκύψει καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, που είναι οι δεσπόζουσες δεξιότητες, όταν αναφερόμαστε στην κοινωνική ανάπτυξη. Η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων είναι απαραίτητο να εντάσσεται στο ημερήσιο πρόγραμμα αγωγής, όπως γίνεται και με τα λοιπά γνωστικά αντικείμενα (Williams & Reisberg, 2003). Αυτές οι δεξιότητες θα πρέπει να προσαρμόζονται ανά μαθητή και ανά βαθμίδα (Cartledge, 2005). Ειδικά, η κοινωνική ανάπτυξη μέσω συμμετοχής σε σωματικές δραστηριότητες απαιτεί συστηματικές, οργανωμένες και κατάλληλες πρακτικές. Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν συμβαίνει αυτομάτως όταν το παιδί συμμετέχει σε αυτές, αλλά μπορεί να προωθηθεί σκόπιμα (Madrona, Iniesta , Espinosa , & Sanchez, 2014).

Με λίγα λόγια, η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη είναι «ο ακρογωνιαίος λίθος της ικανότητας ενός ατόμου να ακολουθήσει την πορεία του στην κοινωνία» (Mathieson, 2018, p. 24). Η συνδρομή του περιβάλλοντος είναι απολύτως σημαντική.

1.6. Σύνδεση των θεωριών της κοινωνικής ανάπτυξης και μάθησης Erikson, Piaget και Vygotsky με την ανάπτυξη δεξιοτήτων

Από τη διεθνή βιβλιογραφία προκύπτει ότι έχουν διατυπωθεί ποικίλες θεωρητικές ερμηνείες και έχουν γίνει εκτεταμένες ερευνητικές μελέτες σχετικά με τις θεωρίες της κοινωνικής ανάπτυξης και μάθησης που αλληλοσυμπληρώνονται. Οι βασικότερες είναι η ψυχοκοινωνική Θεωρία του E. Erikson, η Γενετική – Γνωστική θεωρία του J. Piaget και η θεωρία κοινωνικής μάθησης του Vygotsky.

Κατά την θεωρία κοινωνικής ανάπτυξης του Erikson, τα στάδια της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης που αποτελούν παράλληλα αναπτυξιακές κρίσεις είναι τα εξής οκτώ: α) Βασική εμπιστοσύνη και δυσπιστία (βρεφική ηλικία), β) αυτονομία-αμφιβολία (2^ο ως 3^ο έτος), γ) πρωτοβουλία -ενοχή 3^ο ως 6^ο 3έτος), δ) φιλοπονία-κατωτερότητα (σχολική ζωή), ε) ταυτότητα-σύγχυση ρόλων (εφηβική ηλικία), ζ) οικειότητα-απομόνωση (νεανική ηλικία), η) πανανθρώπινο ενδιαφέρον-αυτοαπορρόφηση (μέση ώριμη ηλικία), θ) καταξίωση-απόγνωση (γεροντική ηλικία), (Παρασκευόπουλος, 1990). Ο άνθρωπος διέρχεται από αυτά τα στάδια κατά τη διάρκεια της ζωής του και η επιτυχής ολοκλήρωση κάθε σταδίου επιφέρει την ανάπτυξη μιας υγιούς προσωπικότητας. Συγκεκριμένα στην Προσχολική ηλικία, μας ενδιαφέρουν τα 3 πρώτα στάδια, γι' αυτό και θα αναφερθούμε σε αυτά.

Κατά το πρώτο στάδιο της ζωής του βρέφους, στάδιο προσκόλλησης, από τη γέννηση ως ενός έτους, η σχέση με τη μητέρα-τροφό είναι καθοριστικής σημασίας γιατί, αν η φροντίδα του βρέφους είναι αδιάληπτη και συνεπής, τότε εκείνο αποκτά την αίσθηση εμπιστοσύνης. Στο δεύτερο στάδιο από την ηλικία 2-3 ετών, το νήπιο σταδιακά αρχίζει να αυτονομείται και να αποκτά ικανότητες προσωπικού ελέγχου. Στις περιπτώσεις που παίρνει μόνο του αποφάσεις και κάνει τις επιλογές του, τότε καλλιεργείται η αίσθηση της αυτονομίας. Το τρίτο στάδιο είναι από 3-5 ετών στην προσχολική ηλικία, όπου η κρίση προσωπικότητας του 3χρονου είναι καθοριστική γιατί το οδηγεί στην ανακάλυψη της ατομικότητας του ίδιου αλλά και του άλλου (Μπέρτ, 1989). Στην πορεία αποκτά κοινωνικές εμπειρίες και γίνονται αλληλεπιδράσεις. Τα παιδιά παίρνουν πρωτοβουλίες, αποφάσεις, επιλέγουν και επινοούν στο παιχνίδι σε σχέση με τους άλλους, τότε αναπτύσσουν αίσθηση επάρκειας. Όταν δεν υπάρξει επίτευξη αυτού του σταδίου, τότε υπάρχουν ενοχικά συναισθήματα, έλλειψη πρωτοβουλιών και η αίσθηση της αμφιβολίας, οπότε το παιδί υστερεί σε δεξιότητες.

Η γνωστική αναπτυξιακή θεωρία του Piaget υποστηρίζει η κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού επιτελείται ως συνέπεια των διαδοχικών αλλαγών που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της γνωστικής-νοητικής του ανάπτυξης, δηλ. είναι δυο διαδικασίες παράλληλες, ατομικές και εσωτερικές. Όλες οι εμπειρίες αποκτώνται μέσα από αλληλεπιδράσεις με το περιβάλλον. Η προσέγγιση αυτή της κοινωνικής ανάπτυξης, που συμβαδίζει με την γνωστική, δίνει έμφαση κυρίως στην αντίληψη του κοινωνικού κόσμου από το ίδιο το παιδί και για το πώς δέχεται και ερμηνεύει τις προσπάθειες κοινωνικοποίησης από την οικογένεια του προς αυτό. Το παιδί μαθαίνει κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς, όπως πχ καλούς τρόπους, κανόνες στο παιχνίδι από τους γύρω του και ρυθμίζει ανάλογα τη συμπεριφορά του, σύμφωνα με τις κοινωνικές συμβάσεις (Κουτσοβάνου, 1994).

Στη θεωρία του, ο Vygotsky (1978) υποστήριξε ότι η μορφοποίηση και η δόμηση της γνωστικής ανάπτυξης κτίζονται από το κοινωνικό περιβάλλον, τονίζοντας το ρόλο που διαδραματίζει η αλληλεπίδραση. Τότε εισήγαγε την έννοια της «Ζώνης Επικείμενης Ανάπτυξης» (ZEA, Zone of Proximal Development, ZPD) προκειμένου να δείξει την απόσταση ανάμεσα στο παρόν επίπεδο νοητικής ανάπτυξης του παιδιού και στο επίπεδο επικείμενης ανάπτυξης που μπορεί να φτάσει με κάποια καθοδήγηση (Vygotsky, 1978). Το παιδί είναι

δυνατό να αναπτύξει νέες ζώνες επικείμενης ανάπτυξης (ΖΕΑ) μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι. Άρα, η ΖΕΑ είναι μια έννοια ιδιαίτερα αξιοποιήσιμη κατά την εκπαιδευτική διαδικασία.

Θεωρητικά φαίνεται ότι η εκπλήρωση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης βασίζεται τουλάχιστον στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που βασίζονται σε 5 άξονες δεξιοτήτων (Ανδρικοπούλου, Αντωνοπούλου-Στεφανή, Κατσιφή-Χαραλαμπίδη, & Ντιντή , 2019):

- στις επικοινωνιακές,
- της εσωτερίκευσης ρόλων κι αξιών,
- της ενσυναίσθησης,
- της αυτοδιαχείρισης,
- της επίλυσης προβλημάτων.

Αυτοί οι πέντε άξονες δεξιοτήτων συγκεντρώνουν τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της κοινωνικής νοημοσύνης και περιέχουν ένα σύνολο επιμέρους δεξιοτήτων και συμπεριφορών (Albrecht, 2006). Οι βασικότερες κοινωνικές δεξιότητες, όπως η συμμετοχή, η συνεργασία, η ανάπτυξη φιλίας, η διαχείριση των συναισθημάτων και η ενσυναίσθηση, αποτελούν ήπιες δεξιότητες. Από τη μια τα παιδιά μπορούν να είναι υποστηρικτικά, φιλικά και συμπονετικά, αλλά από την άλλη μπορούν να είναι εκνευριστικά, χειριστικά ή ακόμα και επιθετικά (Dunn, 1999). Άρα χρησιμοποιούν τις δεξιότητες του με ποικίλους τρόπους στις κοινωνικές σχέσεις του κι έτσι αυτές ενισχύονται και μεταβάλλονται.

Από την μελέτη των κυρίαρχων θεωριών μάθησης, εξάγεται το συμπέρασμα ότι υπάρχει άμεση σύνδεση συναισθηματικής, κοινωνικής και γνωστικής ανάπτυξης καθώς είναι συγκοινωνούντα δοχεία. Γι' αυτό το λόγο, αμέσως μετά, γίνεται αναφορά και διερεύνηση της συναισθηματικής ανάπτυξης στην προσχολική ηλικία.

1.7. Συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας και δεξιότητες

Όπως προκύπτει από την βιβλιογραφία, κάποιες κοινές συνιστώσες ανάμεσα στην κοινωνική και τη συναισθηματική ανάπτυξη, αναφορικά με τη συμπεριφορά και την προσωπικότητα, έχουν ως αποτέλεσμα οι ερευνητές να αναφέρονται συχνά με μία λέξη, δηλ. κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη.

Τα συναισθήματα και οι σχέσεις του παιδιού αρχίζουν να διαμορφώνονται από τη γέννηση, από τα πρώτα στάδια της ζωής του. Μεταξύ άλλων είναι μια δια βίου διαδικασία με κοινωνική διάσταση. Η συναισθηματική ανάπτυξη αρχίζει από την μήτρα για το έμβρυο, λόγω των ψυχολογικών διακυμάνσεων της μητέρας και συνεχίζεται από την βρεφική ηλικία έως την ενήλικη ζωή, παρουσιάζοντας ποικίλες εκδηλώσεις. Η οικογένεια είναι «το πρώτο σχολείο της συναισθηματικής μας αγωγής» (Goleman, 1998). Σύμφωνα με τον Goleman (1995) οι εμπειρίες του παιδιού παίζουν σπουδαίο ρόλο στις νευρωνικές συνάψεις, άρα στην διάπλαση του εγκεφάλου. Η μεγαλύτερη ανάπτυξη συναισθημάτων επιτυγχάνεται στην παιδική ηλικία.

Παράλληλα με την ανάπτυξη των υπόλοιπων δεξιοτήτων, ξεκινά κι η διαμόρφωση τρόπων αλληλεπιδράσεων με τους γύρω του, που το οδηγούν σε διαπροσωπικές σχέσεις (Παρασκευόπουλος, 1990). Οι μεταγενέστερες δεξιότητες χτίζονται πάνω στις πρώτες. Η συναισθηματική ανάπτυξη αφορά εκείνες οι δεξιότητες, που δεν έχουν σχέση με την κοινή νοημοσύνη (IQ), αλλά τη νοημοσύνη της Καρδιάς ή αλλιώς Συναισθηματική Νοημοσύνη (EQ). Η EQ συνδέεται άμεσα με τη διαμόρφωση της προσωπικότητας, την προσωπική και κοινωνική προσαρμογή σε κάθε τομέα κοινωνικών σχέσεων και την ψυχική και συναισθηματική υγεία του παιδιού.

Όσον αφορά το παιδί προσχολικής ηλικίας από 3-6 ετών, που στην περίοδο αυτή αναπτύσσει περισσότερο την κοινωνικότητα του, τα συναισθήματα του όπως ο θυμός, η ζήλια, το πείσμα και η επιθετικότητα εκδηλώνονται πιο έντονα (Ηλιόπουλος, 1998). Ωστόσο, μπορεί να αναπτύξει συμπαθητικά συναισθήματα απέναντι σε συνομήλικους και να εμφανίσει ικανότητα χειρισμού των συναισθημάτων τους, πράγμα που προϋποθέτει την ανάπτυξη δυο άλλων συναισθηματικών δεξιοτήτων, της ενσυναίσθησης και της αυτορρύθμισης (Goleman, 1998).

Τα τελευταία χρόνια αυτή η δεξιότητα, η ενσυναίσθηση, ως μια βασική διάσταση της IQ, δείχνει να απασχολεί περισσότερο παιδαγωγούς, ψυχολόγους, εκπαιδευτικούς και ερευνητές κι όχι άδικα. Έτσι η ευαισθητοποίηση των παιδιών βιωματικά για την ενσυναίσθηση είναι κάτι που μπορεί να γίνει από νωρίς και έτσι να ανιχνεύεται, πράγμα που αποτελεί καλόν οίωνο για ηθική και σωστή συμπεριφορά στο μέλλον (Σιδηροπούλου & Τσαούλα, 2008). Η ενσυναίσθηση στα παιδιά αυτής της ηλικίας παρατηρείται όταν αναγνωρίζουν τον εαυτό τους ως ξεχωριστό πρόσωπο και ανταποκρίνονται, καταλαβαίνοντας

και συμπάσχοντας στα συναισθήματα άλλων. Σε αυτό βοηθά η γλωσσική ανάπτυξη γιατί κατανοούν με καλύτερο τρόπο τα συναισθήματα των άλλων (Cole & Cole, 2001). Σύμφωνα με τον Waal (2007), η ενσυναίσθηση έχει διάφορα επίπεδα, από την αρχική ταύτιση του παιδιού με την συναισθηματική κατάσταση του άλλου μέχρι την παροχή βοήθειας, που στοχεύει συγκεκριμένα στις ανάγκες του άλλου.

Η αυτορρύθμιση θεωρείται μια μορφή ικανότητας ελέγχου και διαχείρισης των συναισθημάτων, της συμπεριφοράς, των σκέψεων και της προσοχής (Thompson, 2009). Σίγουρα αποτελεί σημαντικό εφόδιο και παράγοντα επιτυχίας στις κοινωνικές σχέσεις των παιδιών, καθώς εκείνα μπορούν να σταματούν ή να αποφεύγουν ακατάλληλες συμπεριφορές και τελικώς να αλληλεπιδρούν πιο θετικά με τους άλλους. Περιλαμβάνει πολλές άλλες έννοιες, όπως τον αυτοέλεγχο, τη διαχείριση του άγχους, αυτοεπίγνωση, αυτογνωσία και άλλες εσωτερικές ικανότητες.

Άρα, η κοινωνική ανάπτυξη είναι απόλυτα συνυφασμένη με τη συναισθηματική νοημοσύνη (Gardner, 1983; Goleman, 1998). Επίσης συνδέεται και με την ψυχοκοινωνική επάρκεια (Τριλίβα & Chimienti, 2000). Όσο κι αν τα όρια, ανάμεσα στις κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες, δεν καθορίζονται με σαφήνεια και ακόμα μελετώνται, είναι βέβαιο ότι η συναισθηματική ρύθμιση και η ενσυναίσθηση αποτελούν βασικές ήπιες δεξιότητες, που δίνουν μεγαλύτερες πιθανότητες για επιτυχία στο σχολικό και όχι μόνο μέλλον του παιδιού.

1.8. Συσχέτιση των κοινωνικών και συναισθηματικών ικανοτήτων με τις ήπιες δεξιότητες

Σύμφωνα με τον οδηγό του Αμερικάνικου Οργανισμού Συνεργασίας για ακαδημαϊκή, κοινωνική και συναισθηματική μάθηση (CASEL), όπως δημοσιεύτηκε το 2017, υπάρχουν πέντε βασικές κατηγορίες ικανοτήτων: 1) η αυτογνωσία, 2) η αυτοδιαχείριση, 3) η ενσυναίσθηση, 4) δεξιότητες σχέσεων και 5) η λήψη αποφάσεων. Κάθε μια από τις πέντε κατηγορίες έχει και υποκατηγορίες ικανοτήτων.

Πιο αναλυτικά, η αυτογνωσία περιλαμβάνει την επίγνωση των συναισθημάτων, την ακριβή αυτοαντίληψη, την αναγνώριση των δυνάμεων, την αυτοπεποίθηση και την αυτοαποτελεσματικότητα. Η αυτοδιαχείριση είναι η ικανότητα που περιέχει τη διαχείριση της πίεσης, των παλμών, την αυτοπειθαρχία, τη ρύθμιση στόχων, κινήτρων και φυσικά την

οργανωτικότητα του ατόμου. Η ενσυναίσθηση συνδέεται με την αποδοχή, την κατανόηση και το σεβασμό της διαφορετικότητας του άλλου (Ανδρικοπούλου et al., 2019). Οι δεξιότητες σχέσεων έχουν σχέση με την επικοινωνία, την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και την ομαδικότητα. Η λήψη αποφάσεων αφορά την αναγνώριση, ανάλυση, αξιολόγηση και τελικά την επίλυση προβλημάτων (CASEL Guide, 2013).

Συνεπώς, όπως προκύπτει από τα ανωτέρω στοιχεία του CASEL, οι ήπιες δεξιότητες ταυτίζονται με τις κοινωνικό -συναισθηματικές ικανότητες και παρουσιάζονται στον παρακάτω κύκλο (βλ. Εικ. 2).

Εικόνα 2 : Ο κύκλος του CASEL. Πηγή: <https://casel.org/core-competencies/>

Κεφάλαιο 2: Σύγχρονες προσεγγίσεις για την ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων

2.1. Τα περιβάλλοντα μάθησης και ο ρόλος τους για την προαγωγή των ήπιων δεξιοτήτων

Γενικά, η εκπαίδευση διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη διαδικασία κοινωνικοποίησης και πειθάρχησης του παιδιού, αφού του «παρέχει αξίες, γνώσεις και κανόνες, δηλαδή ένα σταθερό πλαίσιο, μέσω του οποίου θα μπορέσει να κατανοήσει τον κόσμο και να ζήσει μία ισορροπημένη ζωή» (Πεχτελίδης, 2015, σ. 63). Η εκπαίδευση είναι ανάγκη να αλλάξει προσανατολισμό από το γνωστικό προς τον κοινωνικό και συναισθηματικό τομέα για την ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων (Cole & Cole, 2001).

Εφόσον διασφαλίζεται από τους φορείς η ποιότητα των χώρων και τον συνθηκών, είναι μέλημα του παιδαγωγού να οργανώσει τους χώρους με τέτοιο τρόπο, που να καλύπτει όλες τις ανάγκες και να δίνει ευκαιρίες για ολιστική ανάπτυξη. Όσον αφορά τα περιβάλλοντα μάθησης και ξεκινώντας από τους Βρεφονηπιακούς σταθμούς, το ζητούμενο είναι να είναι, αφενός πλούσια σε ερεθίσματα σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα μάθησης και αφετέρου να δίνουν ευκαιρίες στα παιδιά να ανακαλύπτουν τα δυνατά ή τρωτά σημεία τους με ευκαιρίες αναστοχασμού, ενεργητικής ακρόασης, ομαδοσυνεργατικότητας, έτσι ώστε να καλλιεργούνται από νωρίς οι δεξιότητες ζωής. Τα κέντρα μάθησης στον Βρεφονηπιακό σταθμό μπορεί να είναι αρκετά μεγάλα, για να δώσουν στα παιδιά τον χώρο που χρειάζονται για να παίξουν μαζί, αλλά και αρκετά μικρά, ώστε να παρέχουν ένα οικείο περιβάλλον για κοινωνική αλληλεπίδραση (Lynch & Simpson, 2010). Η Παπανικολάου (1998) τονίζει τη σημασία διαμόρφωσης του χώρου, σύμφωνα και με τις κοινωνικές και συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών. Σύμφωνα με τη Ντολιοπούλου (2006), ο χώρος αποτελεί κυρίαρχο παράγοντα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και αποτελεί τον «τρίτο παιδαγωγό» μέσα στην τάξη.

2.2. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα και ο ρόλος τους για την προαγωγή των ήπιων δεξιοτήτων

Τα ολοκληρωμένα παιδαγωγικά προγράμματα σε μια τάξη, όπου δίνονται κίνητρα για ανακάλυψη, πειραματισμό, συνεργασία, επικοινωνία και αλληλεπίδραση ενισχύουν την

κοινωνικότητα του. Τέτοια είναι τα σχέδια εργασίας και τα εκπαιδευτικά σενάρια. Η μέθοδος του σχεδίου εργασίας είναι ένα σύνολο διδακτικών διαδικασιών, που έχουν ως αφορμή βιωματικές καταστάσεις και καλύπτουν τις ανάγκες των παιδιών μέσα από μια επικοινωνιακή διαδικασία. Μέσα από προγραμματισμένες δραστηριότητες και μεθοδολογικές στρατηγικές, τα παιδιά μπορούν να συνεργαστούν για την επίτευξη κοινών στόχων, να συνειδητοποιήσουν τις ιδιαιτερότητες, να κατανοήσουν τα συναισθήματα των ίδιων και των γύρω τους και να ακούσουν θετικά σχόλια από τους άλλους, αλλά να κάνουν και οι ίδιοι (Λαλούμη-Βιδάλη, 2012)

Σχετικά με προγράμματα για την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη, το 2017 οι Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor and Schlesinger σχεδίασαν και εφάρμοσαν το πρόγραμμα «Social Emotional Learning» (SEL). Το πλαίσιο «Early Years Foundation Stage» εφαρμόζεται στη Μεγάλη Βρετανία, με έμφαση στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη, θέτοντας τα πρότυπα που πρέπει να υιοθετήσουν οι παιδαγωγοί για την ανάπτυξη των μαθητών (Saracho O. & Spodek B., 2003). Επίσης το Πρόγραμμα Ατομικών και Κοινωνικών Δεξιοτήτων «Βήματα για τη ζωή» είναι το πιο γνωστό και ευρέως διαδεδομένο τέτοιου είδους πρόγραμμα στο Νηπιαγωγείο (Κουρμούση & Κούτρας, 2011).

Τα Κοινωνικοσυναισθηματικά Προγράμματα πρώιμης παρέμβασης «στοχεύουν βραχυπρόθεσμα στο να προάγουν τις κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες και τη θετική στάση μαθητών, ενώ μακροπρόθεσμα στοχεύουν στη βελτίωση της προσαρμοστικότητάς των παιδιών και της ακαδημαϊκής τους επίδοσης, η οποία εκφράζεται με θετικότερες κοινωνικές εκδηλώσεις, λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς, μειωμένη συναισθηματική δυσφορία (distress), και καλύτερους βαθμούς σε αξιολογήσεις, διαγωνισμούς και τεστ» (Κουρμούση & Κούτρας, 2011, σ. 137). Ακόμη και οι καλύτερες παρεμβάσεις μπορεί να μην έχουν πλήρη επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων, χωρίς ένα καλά καθορισμένο, συστημικό πλαίσιο ή πρόγραμμα, για να το υποστηρίξουν (Steedly, Schwartz, Levin, & Luke, 2008). Άρα, τονίζεται ιδιαίτερα η σημασία του παιδαγωγικού πλαισίου. Η παραδοχή όμως είναι ότι είναι αναγκαίο να υπάρχει σχεδιασμός των παρεμβάσεων εκείνων, που αποσκοπούν στην προώθηση των συγκεκριμένων ικανοτήτων, πριν από το Δημοτικό σχολείο (Σακελλαρίου & Μπέση, 2014).

Επίσης μια σημαντική πρωτοβουλία τέτοιου προγράμματος αποτελεί η ειδική έκδοση «Οδηγός για τους γονείς», που τέθηκε υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Φιλάθλου Πνεύματος, του Υφυπουργείου Αθλητισμού και της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής για την UNESCO. Αυτός ο οδηγός απευθύνεται και σε παιδαγωγούς κι εκπαιδευτικούς προσφέροντας παραδείγματα, προτάσεις και συμβουλές για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων συνεργασίας κι επικοινωνίας, καθώς και τεχνικές αποφυγής συγκρούσεων.

Συνεπώς, ο Παιδικός σταθμός πρέπει να προσφέρει καθημερινά ευκαιρίες για πολύπλευρες εμπειρίες, με στόχο την προσωπική και κοινωνική εξέλιξη. Μέσα από την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του νηπίου, θα αναδυθούν οι ήπιες δεξιότητες από τις κατάλληλες παιδαγωγικές παρεμβάσεις και αλληλεπιδράσεις. Σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται, η Παιδαγωγική θα πρέπει να εκπαιδεύει τους μαθητές να ενεργούν με έξυπνο τρόπο, επιδεικνύοντας κριτική σκέψη σε κάθε αφορμή και ανάγκη για αυτό (Claxton, Costa, & Kallick, 2016).

2.3. Το παιχνίδι ως τρόπος ανάπτυξης ήπιων δεξιοτήτων

Ο Παιδικός σταθμός προσφέρει καθημερινά πλούσιες ευκαιρίες για αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών με τις δραστηριότητες και τα προγράμματα που εφαρμόζονται. Γενικά το παιχνίδι είναι ωφέλιμο, γιατί οι ευχάριστες εμπειρίες που προσφέρει επιδρούν στην χημική ισορροπία και τη νευρολογική δομή του εγκεφάλου, δραστηριοποιώντας τα κέντρα του εγκεφάλου, που ρυθμίζουν το συναίσθημα και προκαλώντας την έκλυση φυσικών χημικών στοιχείων, όπως οι ενδορφίνες. Ως εκ τούτου, αποτελεί το πρωταρχικό εργαλείο μάθησης και είναι εξαιρετικό παιδαγωγικό μέσο, εντός και εκτός του Παιδικού Σταθμού. Αδιαμφισβήτητο είναι το γεγονός ότι τα παιδιά εξασκούν μια τεράστια ποικιλία δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια των ευκαιριών παιχνιδιού. Το παιχνίδι είναι κύριο χαρακτηριστικό της ομαλής ανάπτυξης του παιδιού (Hewes, 2007). Αποδεδειγμένα, το παιχνίδι είναι ένα μέσο που βοηθά τα παιδιά να αποκτούν και να βελτιώνουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες (Barbakoff & Yo, 2002).

Τόσο οι δραστηριότητες, που προωθούν το ομαδικό, όσο κι εκείνες που περιλαμβάνουν το ελεύθερο παιχνίδι, θα πρέπει να σχεδιάζονται με στόχο να διευκολύνουν την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων. Η συμμετοχική ικανότητα του νηπίου στο παιχνίδι, καταδεικνύει όχι μόνο την αντίληψη του αλλά και την πορεία της κοινωνικοποίησης του (Μουχίνα, 1990; Νόβα-Καλτσούνη, 2008). Έτσι σταδιακά, το ομαδικό παιχνίδι καταλήγει

να γίνει συνεταιριστικό, όπου ενίοτε γίνεται λήψη αποφάσεων και επίλυση προβλημάτων, προάγοντας έτσι τις ήπιες δεξιότητες (Broadhead, 2004).

Το παιχνίδι σταδιακά εξελίσσεται και η μορφή του αλλάζει από τη βρεφική ηλικία. Στα μικρότερα παιδιά το παιχνίδι είναι μοναχικό. Από τα 2 έως τα 3, το παιχνίδι μπορεί να είναι παράλληλο, καθώς στα παιδιά αρέσει να παρατηρεί το ένα το άλλο (Νικολακάκη, Σωφρονά, & Κιαμίλη, 2001). Όταν η περίοδος του εγωκεντρισμού αρχίζει να υποχωρεί, περίπου στα 3 έτη, το παιδί ξεκινά να παίζει κανονικά με τα άλλα τα παιδιά και να συνεργάζεται, αντί να παίζει απλώς δίπλα τους για να φτάσει σταδιακά στο ομαδικό παιχνίδι, όπου πλέον παίζει με κανόνες και αλληλοεπιδρά με άλλους. Το παιχνίδι γίνεται πλέον συνεργατικό, όπου τα παιδιά δρουν εκ περιτροπής, συναποφασίζουν, μοιράζονται, διαπραγματεύονται, εκφράζονται και ενεργούν ως ομάδα (Καλπογιάννη, Φύσσας, & Αβδελίδου, 2015). Ιδίως η συνεργασία για ένα κοινό στόχο και οι αναπτυσσόμενες διαπροσωπικές σχέσεις έχουν ως αποτέλεσμα τα παιδιά να λειτουργούν ως ομάδα (Καψάλης, 2009). Κατά συνέπεια, αυτό αποδεικνύεται εξαιρετικά ωφέλιμο για την προαγωγή αρκετών ήπιων δεξιοτήτων, επικοινωνιακών και προσωπικών.

Ομολογουμένως, όλα τα είδη του παιχνιδιού είναι σημαντικά και συντελούν στην ανάπτυξη πολλών δεξιοτήτων. Όμως εξέχουσα θέση προς αυτή την κατεύθυνση κατέχει το θεατρικό παιχνίδι. Σύμφωνα με τον Κουρετζή (1991) το θεατρικό παιχνίδι έχει όλα τα γνωρίσματα του παιχνιδιού, που συνδέονται με την επικοινωνία, την ελεύθερη έκφραση, τον αυθορμητισμό, την εξωτερίκευση συναισθημάτων, τη συμμετοχική διάθεση σε ομαδικές δραστηριότητες, την ψυχική εκτόνωση, καλύπτοντας όλες τις αναπτυξιακές του ανάγκες. Το θεατρικό παιχνίδι είναι μια μόνο προσέγγιση της θεατρικής αγωγής και αποτελεί μια σύνθετη κοινωνική διαδικασία με παιδαγωγικό χαρακτήρα, που δίνει το χώρο και το περιθώριο έκφρασης αρχέτυπων αναγκών του ανθρώπου για δράση-παιχνίδι, παραλλαγή και θέαση του κόσμου (Κουρετζής, 1991). Τα θέματα του θεατρικού παιχνιδιού είναι ανεξάντλητα, βιώματα, είτε προσωπικά είτε κοινωνικά, αλλά και φανταστικά γεγονότα. Αφορμή αποτελούν διάφορα επίκαιρα ή τυχαία γεγονότα, πράγμα που προσδίδει στον κοινωνικοποιητικό ρόλο αυτού του είδους του παιχνιδιού.

Αξιοποιώντας τις τεχνικές του ελεύθερου και του οργανωμένου παιχνιδιού, την δραματοποίηση, τον αυτοσχεδιασμό, τα παιχνίδια ρόλων και τις κοινωνικές ιστορίες, ενισχύεται η κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών, η δημιουργία ομάδων και η ανάπτυξη και η βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων.

2.4. Η χρήση Τ.Π.Ε ως τρόπος ανάπτυξης ήπιων δεξιοτήτων

Σύμφωνα με σύγχρονες τάσεις της Προσχολικής Αγωγής, απαραίτητος είναι ο Ηλεκτρονικός Υπολογιστής στην τάξη αφού προσφέρει νέες ευκαιρίες για μαθησιακές εμπειρίες (Ντολιοπούλου, 2006). Τελευταία και στην Παιδαγωγική γίνεται λόγος για τη χρήση Τεχνολογικών Προγραμμάτων Εκπαίδευσης με στόχο την ανάπτυξη γνωστικών, αλλά και κοινωνικών δεξιοτήτων. Έχει καταγραφεί ότι η χρήση σταθμισμένων και κατάλληλων λογισμικών μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στον κοινωνικό τομέα (Radich, 2013). Όπως προκύπτει από άρθρα περιοδικών του εξωτερικού, οι Τ.Π.Ε δύναται να προσφέρουν νέα οπτική της επικοινωνίας, που προσδίδουν στις επικοινωνιακές δεξιότητες, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και συμβάλλουν στην καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης (Danciu, 2010). Επιπλέον, μια άλλη έρευνα κατέδειξε ότι, όταν τα παιδιά χρησιμοποιούν tablet, υπάρχουν ενδείξεις ότι συμβαίνουν ποιοτικές εμπειρίες μάθησης που περιλαμβάνουν συνεργασίες με άλλους, επικοινωνία ιδεών και απόψεων και έτσι προκύπτουν ευκαιρίες για ανεξάρτητη κι αυθεντική μάθηση (Yelland, 2018).

Τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας για το Νηπιαγωγείο και την Προσχολική Αγωγή, οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται ως εκπαιδευτικό μέσο, για να υποστηρίζουν την μάθηση. Έτσι τα παιδιά με αναπτυξιακά κατάλληλες δραστηριότητες στον Η/Υ μπορούν να αλληλεπιδρούν, να επικοινωνούν, να παίζουν και να συνεργάζονται (ΥΠ.Π.Ε.Θ, 2012). Μια καινοτόμα και ενδιαφέρουσα πρόταση για ενίσχυση των ήπιων δεξιοτήτων θεωρείται η χρήση Τ.Π.Ε και αξίζει να αξιοποιηθεί από τη νέα και όχι μόνο γενιά των παιδαγωγών.

2.5. Η σημασία των ήπιων δεξιοτήτων στην καθημερινότητα του νηπίου

Οι σύγχρονες τάσεις της Προσχολικής Αγωγής καθιστούν τις κοινωνικές δεξιότητες σπουδαιότερες ακόμη και από τις γνωστικές, γιατί η εκμάθηση κι η βελτίωση αυτών των συμπεριφορών συμβάλλει στη σχολική προσαρμογή και επιτυχία στο μέλλον.

Το παιδί χρησιμοποιεί και χειρίζεται τις κοινωνικές δεξιότητες σε όλες σχεδόν τις δραστηριότητες στην τάξη. Σημαντικό είναι να καλλιεργούνται η αυτοεκτίμηση, η αυτορρύθμιση, να μαθαίνει, να εξωτερικεύει τα συναισθήματά του και να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία της μάθησης. Μέσα από τις διαπροσωπικές σχέσεις με ομήλικους, το παιδί αυτονομείται και ανεξαρτητοποιείται, αναπτύσσει τη αίσθηση του δικαίου, του αμοιβαίου αλλά και όλα τα απαραίτητα εφόδια για την ομαδική ζωή και τη συνεργασία (Αυγητίδου, 1997). Έτσι, ενισχύοντας την φιλία με κατάλληλες παρεμβάσεις, καθώς και την αποδοχή από τους συνομήλικους, το νήπιο καλλιεργεί τις ήπιες δεξιότητες του. Για αυτό το λόγο είναι σημαντικές για τη μελλοντική ανάπτυξη, καθώς αυτές οι ικανότητες επιτρέπουν στο παιδί να έχει μια καλύτερη κοινωνική προσαρμογή, να αυξήσει τις γνώσεις του, να βελτιώσει τη συναισθηματική έκφρασή του, να βελτιώσει την επίλυση των συγκρούσεων και να συνυπάρξει καλύτερα με άλλους (Hellison, 2003). Το 2003, οι McClelland και Morrison επεσήμαναν ότι ορισμένες κοινωνικές συμπεριφορές, όπως η ακρόαση, η συμμετοχή σε ομάδες, η παρακολούθηση οδηγιών, επηρεάζουν τη μάθηση και την απόδοση των παιδιών στο σχολείο. Αυτές οι συμπεριφορές, που είναι γνωστές ως «κοινωνικές δεξιότητες που σχετίζονται με τη μάθηση», σχετίζονται άμεσα με την επιτυχία και την προσαρμογή των παιδιών σχολικής ηλικίας (McClelland & Morrison, 2003). Αυτά είναι τα εφόδια που χρειάζεται το νήπιο για να είναι χαρούμενο και ισορροπημένο κάθε μέρα στο σχολείο του.

Όπως φαίνεται, η σημασία των ήπιων δεξιοτήτων είναι κρίσιμη για την καθημερινή ζωή του παιδιού τόσο από νωρίς όσο και μελλοντικά του γιατί συμβάλλει στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων και καθορίζει την ομαλή συμβίωση του με άλλους, επιδρώντας καταλυτικά στην διαδικασία της μάθησης.

2.6. Ο ρόλος του παιδαγωγού στην ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων

Είμαι σαφές ότι η προαγωγή των κοινωνικών δεξιοτήτων εξαρτάται και από τον παιδαγωγό και μάλιστα έτσι «προδιαγράφεται ως ένα βαθμό η πορεία του μαθητή στο μέλλον»

(Mathieson, 2018, p. 9). Ο ρόλος του ενήλικα στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών είναι ο ρόλος κλειδί, που ανεξάρτητα αν χρειαστεί να παρεμβαίνει ή όχι κάθε φορά, είναι σε θέση να ενδυναμώσει τις επικοινωνιακές δεξιότητες προς όφελος την κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών, σύμφωνα με τους στόχους του.

Πρώτα απ' όλα, ο παιδαγωγός θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών, να σέβεται τον ατομικό ρυθμό ανάπτυξης τους και να θέτει σαφείς στόχους. Είναι απαραίτητο να έχει αποκτήσει ο ίδιος ανάλογες δεξιότητες, όπως ενσυναίσθηση, αυτοδιαχείριση, αυτορρύθμιση, τεχνικές επίλυσης προβλημάτων, όπως αυτές που επιδιώκει να εμφυσήσει στα νήπια (Ανδρικοπούλου, et al., 2019). Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ενεργητική ακρόαση από τον παιδαγωγό, που θα βοηθήσει το παιδί να εκφράσει τις απόψεις του, να νιώσει ότι ο ενήλικας ανταποκρίνεται στις ανάγκες του και το κατανοεί (Clark & Moss, 2010). Κατά συνέπεια, με τέτοιες προσεγγίσεις ο διάλογος, μεταξύ παιδαγωγού και παιδιού αλλά και παιδιών μεταξύ τους, διευκολύνεται και προάγεται η ενεργητική ακρόαση των παιδιών.

Μέσα από οργανωμένα μαθησιακά περιβάλλοντα, οι παιδαγωγοί πρέπει να δίνουν έμφαση σε συγκεκριμένες συμπεριφορές σε κάθε επίπεδο κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων. Με την συστηματική άσκηση αυτών των συμπεριφορών, τα παιδιά θα μάθουν να επιδεικνύουν υπεύθυνες συμπεριφορές, πράγμα που σίγουρα θα τους βοηθήσει καθ' όλη τη σχολική τους ζωή. Συνδυάζοντας τις δεξιότητες κοινωνικής μάθησης με τη διδασκαλία της προσωπικής και κοινωνικής ευθύνης, οι μαθητές μπορούν να μάθουν τις δεξιότητες, για να είναι πιο επιτυχημένοι στο μαθησιακό περιβάλλον (Hellison, 2003).

Επομένως, η ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων θα πρέπει να βρίσκεται στον πυρήνα του εκπαιδευτικού σχεδιασμού από τον κάθε παιδαγωγό. Ο ρόλος του παιδαγωγού είναι πολλαπλός και πολυμορφικός. Μπορεί να χαρακτηριστεί ως καθοδηγητικός, ενθαρρυντικός, συνεργατικός, διαμεσολαβητικός και συμβουλευτικός, διευκολυντικός και κοινωνικοποιητικός.

Ο σύγχρονος παιδαγωγός οφείλει να ακολουθεί τις σύγχρονες τάσεις της Παιδαγωγικής για να είναι επίκαιρος. Έτσι εξαιτίας των απαιτήσεων της σύγχρονης κοινωνίας, καταδεικνύεται η αναγκαιότητα της προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης των παιδαγωγών προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικοί στο ρόλο τους. Στην επαγγελματική

τους ανάπτυξη, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η αξιολόγηση, τόσο του κάθε παιδιού όσο και του παιδαγωγικού έργου (Ντολιοπούλου & Γουργιώτου, 2008).

Τέλος, είναι σαφές ότι ο αποτελεσματικός παιδαγωγός είναι εκείνος, που με παιδοκεντρικού και παιχνιδοκεντρικού χαρακτήρα προγράμματα, καταφέρνει να προσελκύει διαρκώς το ενδιαφέρον των παιδιών, να τους δίνει κίνητρα μάθησης, συμβάλλοντας στην ολόπλευρη ανάπτυξη τους.

2.7. Καλές πρακτικές για την ανάπτυξη των ήπιων δεξιοτήτων

Πιο συγκεκριμένα, ο παιδαγωγός υποστηρίζει και προάγει την κοινωνική ανάπτυξη όταν:

- δίνει την ευκαιρία αλληλεπίδρασης σε ένα προς ένα και σε μικρές ομάδες, ενθαρρύνοντας την φιλία και την ανάληψη πρωτοβουλιών,
- δίνει δυνατότητα να εκφράσει συναισθήματα, να ανακαλύψει τον εαυτό του και να δομήσει την ταυτότητα του,
- συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση του χωρίζοντας τα σε μικρές ομάδες (Jayaraja & Tielemans, 2013),
- παρέχει ευκαιρίες για ανάπτυξη ενσυναίσθησης, ενεργητικής ακρόασης και συναισθηματικής νοημοσύνη,
- βοηθά να κάνουν φιλίες,
- συμμετέχει στο θεατρικό παιχνίδι για να αποτελέσει πρότυπα μίμησης κατάλληλων κοινωνικών συμπεριφορών,
- διευρύνει το θεατρικό-δραματικό παιχνίδι, δίνοντας τα κατάλληλα αξεσουάρ ή αντικείμενα,
- προτείνει ρόλους, ιδέες και συμπεριφορές,
- αντιμετωπίζει τις περιπτώσεις επιθετικότητας με κατάλληλη συμπεριφορά,
- χτίζει πάνω στο επίκαιρο εκμεταλλευόμενος το τυχαίο,
- δίνει σημασία και προσοχή τόσο στις λεκτικές όσο και μη λεκτικές εκφράσεις των παιδιών βοηθώντας τα,
- έχει καλές πρακτικές διαχείρισης των συγκρούσεων,
- ανιχνεύει και να ενισχύει τα ταλέντα και τις κλίσεις των παιδιών,
- ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους με επιβράβευση,

- τα ενθαρρύνει να ανακαλύψουν, να εξερευνούν, να πειραματιστούν, να δοκιμάσουν και να δημιουργήσουν,
- συμβάλλει στη μείωση του εγωκεντρισμού,
- χρησιμοποιεί ως εργαλείο τις κοινωνικές ιστορίες (Lynch & Simpson, 2010).

Με αυτούς τους τρόπους, που αποτελούν γενικά καλές πρακτικές στην παιδαγωγική πράξη, ο παιδαγωγός μπορεί να συνεισφέρει καθοριστικά στην ανάπτυξη αυτών των τόσο σημαντικών δεξιοτήτων των μικρών μαθητών, που τα αποτελέσματά τους θα διαφάνουν στη πορεία της ζωής τους.

2.8. Παράγοντες δυσκολίας ανάπτυξης ήπιων δεξιοτήτων

Στα προηγούμενα υποκεφάλαια φωτίστηκε η θετική πλευρά του θέματος και υπό ιδανικές συνθήκες. Ωστόσο είναι πιθανό κάποια παιδιά να παρουσιάζουν δυσκολίες στις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις, είτε με τους συνομηλικούς τους, είτε με τους ενήλικες. Οι δυσκολίες αυτές δεν είναι ίδιες για όλα τα παιδιά, ούτε και οι αιτίες που τις προκαλούν. Μερικά νήπια αδυνατούν να συνεργαστούν, εξαιτίας ανεπαρκών δεξιοτήτων ή αδυναμίας εφαρμογής τους στην πράξη και κατά συνέπεια εκδηλώνουν αρνητικές κοινωνικές συμπεριφορές. Παράγοντες τέτοιων δυσκολιών αποτελούν οι νοητικές αναπηρίες, οι αναπτυξιακές διαταραχές, τα ψυχολογικά προβλήματα, τα προβλήματα συμπεριφοράς και η κακή συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια.

Πιο συγκεκριμένα, κάποιοι παράγοντες δυσκολίας στην ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων αποτελούν:

- η πρόωρη γέννηση ή το χαμηλό βάρος,
- η φτώχεια,
- η κακοποίηση και η επιθετικότητα,
- οι κοινωνικές, εθνικές και πολιτισμικές διακρίσεις,
- η φτωχή σχέση με τους παιδαγωγούς προσχολικής αγωγής,
- η αδυναμία αυτορρύθμισης,
- η συναισθηματική ανωριμότητα,
- η επιθετικότητα,
- η έλλειψη ορίων και πειθαρχίας,
- η ελλειμματική προσοχή,

- η υπερκινητικότητα.

Είναι αυτονόητο ότι οι παράγοντες αυτοί δε μπορούν να αντιμετωπιστούν από τους παιδαγωγούς. Ωστόσο, με προσωπική προσπάθεια και υψηλό αίσθημα ευθύνης, οι παιδαγωγοί μπορούν να εργαστούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ώστε να είναι αρωγοί και υποστηρικτές στα παιδιά και στις οικογένειες και να συνδράμουν τα μέγιστα προς βελτίωση των δυσκολιών.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία έρευνας

3.1. Η μέθοδος της έρευνας

Κατά μια γενική θεώρηση της βιβλιογραφίας και σχετικών άρθρων, η έρευνα ορίζεται ως «κάθε προσπάθεια που αποσκοπεί να ευρεθεί κάτι, να επιβεβαιωθεί, να γίνει συσχέτιση μεταξύ πραγμάτων, φαινομένων ή καταστάσεων» (Δημητρόπουλος, 1994, σ. 16). Η μεθοδολογία της έρευνας αφορά όλη την ερευνητική προσπάθεια, σε σχέση με την ή τις μεθόδους, τις τεχνικές και τις διαδικασίες.

Είναι γνωστό ότι η διάκριση των ερευνητικών μεθόδων γίνεται σε ποιοτικές και ποσοτικές. Η παρούσα ερευνητική εργασία θα χρησιμοποιήσει την ποιοτική μέθοδο, καθώς αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη μεθοδολογική επιλογή στην Παιδαγωγική Επιστήμη, προκειμένου να υπάρξει διερεύνηση εις βάθος των αντιλήψεων, πρακτικών και γενικότερα των απόψεων των συμμετεχόντων. Η μέθοδος αυτή κρίνεται κατάλληλη για το είδος και το συγκεκριμένο χαρακτήρα του θέματος, που ερευνάται στην παρούσα εργασία.

Το μικρό σχετικά δείγμα συμμετεχόντων είναι ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά αυτής της μεθόδου. Ο ερευνητής, που έχει επιλέξει ποιοτική μέθοδο, παίρνει συνεντεύξεις, κρατά σημειώσεις, περιγράφει και ερμηνεύει τα φαινόμενα αντικειμενικά (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008). Ως εκ τούτου, η έρευνα αυτή αποτελεί, από την αρχή ως το τέλος της, μια ερμηνευτική διαδικασία (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Επιδίωξη της ποιοτικής έρευνας είναι «να ανακαλύψει τις απόψεις του ερευνώμενου πληθυσμού, εστιάζοντας στις οπτικές γωνίες υπό τις οποίες τα άτομα βιώνουν και αισθάνονται τα γεγονότα» (Bird, Hammersley, Gomm, & Woods, 1999, σ. 320). Η πεποίθησή μου είναι ότι με τη συγκεκριμένη μέθοδο θα ικανοποιηθούν τόσο ο βασικός σκοπός όσο και οι επιμέρους στόχοι της έρευνας και θα απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα. Έπειτα, τα πρωτογενή εμπειρικά δεδομένα θα μετουσιωθούν σε έννοιες και νοήματα, οδηγώντας σε συμπεράσματα τεκμηριωμένα θεωρητικά (Τσιώλης, 2014).

Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί η διαπίστωση ότι στη βιβλιογραφία λείπουν έρευνες, που να συγκεντρώνουν απόψεις, στάσεις και προτάσεις των παιδαγωγών σχετικά με την προαγωγή των ήπιων δεξιοτήτων στην καθημερινή ζωή στον Παιδικό Σταθμό.

3.2. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Γενικά ο στόχος της ποιοτικής διερεύνησης δεν αποτελεί απλά τη περιγραφή μιας στάσης ή μιας συμπεριφοράς, αλλά την ολιστική κατανόηση αυτών και την εξαγωγή συμπερασμάτων. Αντικείμενο της γίνεται η εμπειρία των συμμετεχόντων, εστιάζοντας πάντα στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Στην προκειμένη περίπτωση, υπάρχει βασικός σκοπός αλλά και επιμέρους στόχοι, που αποτελούν τα ερευνητικά ερωτήματα:

Βασικός σκοπός: η διερεύνηση της οπτικής των παιδαγωγών για την έννοια των ήπιων δεξιοτήτων (soft skills) και η καταγραφή των απόψεων και των πρακτικών, που χρησιμοποιούν για την προαγωγή αυτών στην τάξη τους.

Στην αφετηρία της έρευνας, τίθενται προς απάντηση τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- ❖ γνωρίζουν οι παιδαγωγοί την έννοια και τη σημασία των ήπιων δεξιοτήτων;
- ❖ με ποιο τρόπο/τρόπους προωθούνται στον Παιδικό σταθμό;
- ❖ ποιες είναι οι πετυχημένες και καλές πρακτικές;
- ❖ ποιος είναι ο ρόλος του παιχνιδιού και της χρήσης ΤΠΕ;
- ❖ Υπάρχει ανάγκη για επιμόρφωση των παιδαγωγών;

3.3. Ερευνητικό εργαλείο

Αναφορικά με το ερευνητικό εργαλείο, για την παρούσα έρευνα, επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Οι συνεντεύξεις «φωτίζουν», δηλαδή επιτρέπουν να φανεί πως αντιλαμβάνονται οι άλλοι τα πράγματα, φανερώνουν τις σκέψεις τους, ενδεχομένως τις στάσεις και ποιες απόψεις κρύβονται πίσω από τη συμπεριφορά τους (Κεδράκα, 2008).

Η συνέντευξη στηρίχθηκε σε κανόνες ηθικής και δεοντολογίας και συντάχτηκε από την ερευνήτρια ένας οδηγός με δώδεκα ερωτήσεις προς τις παιδαγωγούς:

- 1) Γνωρίζετε την έννοια της ήπιας δεξιότητας, soft skill; Αν ναι, αναφέρετε όσες γνωρίζετε. Ποιες πιστεύετε ότι μπορεί να αποτελούν soft skills; (Ως ορισμός των ήπιων δεξιοτήτων θεωρείται το σύνολο των ενδοπροσωπικών (intrapersonal) και διαπροσωπικών (interpersonal) δεξιοτήτων, ικανοτήτων, συμπεριφορών κι στάσεων που οδηγούν στην προσωπική ανάπτυξη, την ευτυχία, την κοινωνική συμμετοχή, επιτυχία και γενικότερη πρόοδο του ατόμου (Λογαράς, 2017)).
- 2) Υπάρχουν σαφείς και προκαθορισμένοι στόχοι για κοινωνική ανάπτυξη και τις κοινωνικές δεξιότητες;
- 3) Τι προσδοκίες έχετε ως παιδαγωγοί από τα παιδιά στον κοινωνικό και συναισθηματικό τομέα;
- 4) Με ποιους τρόπους θεωρείτε ότι επιτυγχάνεται η ανάπτυξη και η ενίσχυση των ήπιων δεξιοτήτων; Αναφέρετε καλές πρακτικές ανάπτυξης ήπιων δεξιοτήτων.
- 5) Ποια είναι τα κριτήρια που καθορίζουν τις πρακτικές και τις δραστηριότητες σας στο ημερήσιο παιδαγωγικό πρόγραμμα σας.
- 6) Πόσο συχνά κάνετε προγράμματα ή εντάσσεται δραστηριότητες για την ανάπτυξη ήπιων δεξιοτήτων;
- 7) Υπάρχει ενδιαφέρον από τους γονείς για την κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών τους; Πόσο συνεργάζονται; υπάρχει ανατροφοδότηση προς και από τους γονείς για τη θετική επίδραση των παρατηρήσεων ή των προσεγγίσεων σας;
- 8) Τι γνώμη έχετε για τις ΤΠΕ και κοινωνικές δεξιότητες; Μπορούν να συμβάλουν;
- 9) Ποιος είναι ο ρόλος του παιχνιδιού σε σχέση με αυτές τις δεξιότητες;
- 10) Θεωρείτε ότι οι γνώσεις και η εμπειρία σας είναι αρκετά για να σχεδιάζετε δραστηριότητες που προάγουν τις ήπιες δεξιότητες;

11) Θα παρακολουθούσατε σχετική επιμόρφωση και αν ναι, πιστεύετε ότι θα σας βοήθουσε;

12) Θεωρείτε ότι υπάρχει κάτι να προσθέσετε για το θέμα;

3.4. Δείγμα – Συμμετέχοντες

Το δείγμα αποτελούν 15 παιδαγωγοί που εργάζονται στην Αττική αλλά και την Επαρχία και υπήρξε πρότερη επικοινωνία-ενημέρωση μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Η ηλικία τους είναι από 26 έως 49 ετών. Όσον αφορά τα προφίλ των υποκειμένων, υπήρξε μια καταγραφή, ανά συνέντευξη, των δημογραφικών τους στοιχείων κατά την έναρξη της κάθε συμμετοχής. Είναι αξιοσημείωτο ότι το δείγμα δηλ. τα υποκείμενα έρευνας είναι παιδαγωγοί διαφορετικών ηλικιών αλλά με κοινό στοιχείο το ότι εργάζονται σε δημοτικούς ή ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς της χώρας αρκετά χρόνια. Τέλος, το δείγμα έχει παιδαγωγούς από όλες τις ειδικότητες που εργάζονται στους Παιδικούς Σταθμούς, ήτοι ΠΕ,ΤΕ και ΔΕ.

3.5. Σχεδιασμός της έρευνας και διεξαγωγή συνεντεύξεων

Μετά από σοβαρή σκέψη και έντονο προβληματισμό, ακολουθήσε ο σχεδιασμός βήμα προς βήμα. Στο σημείο αυτό, είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι ο σχεδιασμός της έρευνας πραγματοποιήθηκε αρχικά υπό συνθήκες πανδημίας του Covid 19, όπου οι τηλεφωνικές συνεντεύξεις και το διαδίκτυο φάνταζαν ως μονόδρομοι. Παρόλο που τέθηκε η σοβαρή πιθανότητα διεξαγωγής μέσω διαδικτύου, δεν υπήρξε κανένα ζητήματα στην συναίνεση και τη διατήρηση της ανωνυμίας (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Επίσης η εξαιρετική ευκολία, που προσφέρουν τα λογισμικά ηχογράφησης με αξιοποίηση της φωνητικής πληκτρολόγησης, κατέστησαν την διαδικασία ασφαλή και ευχάριστη. Στην πορεία όμως με την άρση της απαγόρευσης μετακινήσεων ήταν εφικτή και η συνέντευξη δια ζώσης, όπου πραγματοποιήθηκαν 8 και οι υπόλοιπες 7 εξ αποστάσεως. Αυτό βοήθησε στον καλύτερο έλεγχο της κατάστασης από την ερευνήτρια, η οποία είχε την δυνατότητα να παρατηρήσει και να καταγράψει γενικότερα αντιδράσεις, συμπεριφορές και τα συναισθήματα των συμμετεχόντων στις συνεντεύξεις από κοντά.

Αφού επισημάνθηκε η ανάγκη για διερεύνηση του θέματος, επιλέχθηκε η συνέντευξη ως μέθοδος και το ακριβές δείγμα, διατυπώθηκαν τα συγκεκριμένα ερωτήματα σε έναν οδηγό συνέντευξης, τότε πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις, από 4 έως 16 Μαΐου.

Πριν τη διεξαγωγή τους, όλοι οι παιδαγωγοί που θα συμμετείχαν, ενημερώθηκαν με email για το θέμα και πήραν τη διαβεβαίωση πως τα δεδομένα θα χρησιμοποιηθούν μόνο για την έρευνα. Σε περίπτωση που κάποια συμμετέχουσα άλλαζε γνώμη για τη συμμετοχή της, μπορούσε να σταματήσει οποιαδήποτε στιγμή και να ζητήσει να εξαιρεθεί η συμμετοχή της από την έρευνα. Σύμφωνα με τις βασικές αρχές δεοντολογίας της ποιοτικής έρευνας, υπήρξε συγκατάθεση στην έρευνα και απόλυτη ανωνυμία.

Μετά την κατάλληλη προετοιμασία, διεξήχθησαν οι συνεντεύξεις με απόλυτη ομαλότητα, φροντίζοντας κάθε φορά την τήρηση της προσυμφωνημένης ώρας και επιδεικνύοντας στοιχεία ενεργητικής ακρόασης απέναντι στις συνεντευξιζόμενες. Η διαδικασία ήταν πολύ ενδιαφέρουσα, κάποιες στιγμές αμηχανίας υπήρξαν αλλά προοδευτικά ήταν διαχειρίσιμο από όλες τις πλευρές. Παρόλο που, είτε δια ζώσης, είτε εξ αποστάσεως, μια συνέντευξη προκαλεί άγχος, τόσο στον συνεντευκτή, όσο και στους συμμετέχοντες, τα αποτελέσματα που προκύπτουν είναι αυθεντικά και εγείρουν τον προβληματισμό και τη συζήτηση. Όπως είναι αναμενόμενο, οι συμμετέχοντες είχαν ποικίλες αντιδράσεις, άλλοι μιλούσαν περισσότερο κι άλλοι λιγότερο. Σε κάθε περίπτωση, ο ρόλος του ερευνητή ήταν βοηθητικός και υπομονετικός, ώσπου να είναι σε θέση η κάθε συμμετέχουσα να σκεφτεί, πριν απαντήσει. Οι απομαγνητοφωνήσεις φυλάσσονται εμπιστευτικά σε προσωπικό αρχείο ήχου.

Κεφάλαιο 4: Αποτελέσματα

4.1. Ανάλυση συνεντεύξεων

Η ανάλυση των δεδομένων της παρούσας έρευνας βοηθά στη συγκέντρωση και κατανόηση των απόψεων και των εμπειριών των παιδαγωγών, που ρωτήθηκαν για το θέμα για τους συγκεκριμένους ερευνητικούς σκοπούς, προϋποθέτοντάς όμως την απαραίτητη θεωρητική προεργασία για την όξυνση της ματιάς της ερευνήτριας.

Οι απόψεις που συλλέχθηκαν θα κατηγοριοποιηθούν με τη θεματική ανάλυση. Σύμφωνα με τον Τσιώλη (2018), η διαδικασία της θεματικής ανάλυση των δεδομένων γίνεται σε πέντε βήματα: α) μετεγγραφή συνεντεύξεων, β) εξοικείωση, εντοπισμός και συγκέντρωση αποσπασμάτων, γ) κωδικοποίηση, δ) μετάβαση από κωδικούς στα θέματα, γ) έκθεση των ευρημάτων.

Κατά την εκκίνηση της συνέντευξης, τέθηκε η ερώτηση αν υπάρχει γνώση της έννοιας των ήπιων δεξιοτήτων και ανάλογα την απάντηση, υπήρχε και η ερώτηση της αναφοράς σε όσες τέτοιες δεξιότητες ήξερε η συνεντευξιαζόμενη. Τα δεδομένα, που προέκυψαν, ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες, α) σε αυτές που δε γνώριζαν (Σ1, Σ2, Σ3), β) σε όσες δεν ήταν σίγουρες ότι ήξεραν την έννοια αλλά έκαναν εικασίες βάσει του ορισμού (Σ5, Σ14) και γ) σε αυτές που γνώριζαν και απαρίθμησαν από λίγες ως αρκετές ήπιες δεξιότητες (Σ4, Σ6, Σ7, Σ8, Σ9, Σ10, Σ11, Σ12, Σ13, Σ15), (βλ. Πίν. 1). Ο ορισμός δόθηκε σε όλες τις συμμετέχουσες, θέτοντας τη βάση για την νοητική οικοδόμηση του διαλόγου. Αυτές που καταγράφηκαν είναι κυρίως οι κοινωνικές δεξιότητες, όπως η ενσυναίσθηση, η συνεργασία και λιγότερο οι προσωπικές, όπως η δημιουργικότητα και η κριτική σκέψη. Χαρακτηριστικό είναι ότι η αυτορρύθμιση αναφέρθηκε μόνο από δυο συνεντευξιαζόμενες, την Σ6 και Σ8, ενώ αναφέρθηκαν και κάποιες άλλες έννοιες όπως η έμπνευση και η φαντασία που δεν είναι αυτούσιες δεξιότητες αλλά αποτελούν στοιχεία της δημιουργικότητας.

Πίνακας 1: Έννοια ήπιας δεξιότητας

Ερώτηση	Απαντήσεις	Χαρακτηριστικό παράδειγμα
Η έννοια της ήπια δεξιότητας	Δε γνωρίζω	Σ 2 : «όχι, μόνο ακουστά»
	Γνωρίζω πιθανά	Σ 1: «όχι, αλλά μπορώ να ει- κάσω ότι είναι οι κανόνες συμπεριφοράς.....»
	Γνωρίζω	Σ 11 : «Θα έλεγα ότι είναι η δεξιότητα της ενσυναίσθησης ώστε να καταλαβαίνουν το συναίσθημα του άλλου, η ι- κανότητα επίλυσης προβλημάτων, η επικοινωνία μεταξύ τους, η συνεργασία με τα υπόλοιπα συνομήλικα παι- διά»

Η επόμενη ερώτηση του οδηγού συνέντευξης αφορούσε την ύπαρξη στοχοθεσίας του προγράμματος των συμμετεχουσών παιδαγωγών, πάντοτε υπό το πρίσμα της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης. Το σύνολο των παιδαγωγών, εκτός από την Σ1, έδωσαν την ίδια απάντηση, δηλ. ότι όπως σε κάθε τομέα έτσι και για τους συγκεκριμένους υπάρχει σχεδιασμός με προκαθορισμένους στόχους από τις παιδαγωγούς (Σ2, Σ3, Σ4, Σ5,

Σ6, Σ7, Σ8, Σ9, Σ10, Σ11, Σ12, Σ13, Σ14, Σ15). Άρα, στο σημείο αυτό υπάρχει πλήρης συμφωνία στις απόψεις των παιδαγωγών.

Στην ερώτηση για τις προσδοκίες των παιδαγωγών από τα παιδιά, αναφέρθηκαν κατά κύριο λόγο στις επικοινωνιακές δεξιότητες, που διευκολύνουν τη συνεργασία μεταξύ των παιδιών μέσα στην τάξη. Οι Σ1, Σ2, Σ3, Σ4, Σ5, Σ6, Σ7, Σ8, Σ9, Σ10, Σ12, Σ13, Σ14 τόνισαν τη σημασία αυτής της δεξιότητας στη καθημερινότητα τους προγράμματος τους για τις σχέσεις των παιδιών και την κοινωνικοποίηση τους. Η Σ4 θεωρεί ότι οι προσδοκίες είναι ανάλογες με την ηλικία και οι Σ6, Σ13 δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στη δυνατότητα έκφρασης και προσωπικής ανάπτυξης του παιδιού. Η Σ11 προσδοκά τα παιδιά να γίνουν πιο ενσυναισθητικά ενώ η Σ13 ταυτίζει τις προσδοκίες γενικά με τους στόχους που θέτει.

Τα κριτήρια, στα οποία βασίζονται οι παιδαγωγοί αναφορικά με τον σχεδιασμό των προσεγγίσεων τους που μπορούν να βοηθήσουν στη κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη, είναι η ηλικία (Σ1, Σ3, Σ5, Σ6, Σ9, Σ12), οι ανάγκες, τα χαρακτηριστικά των μελών κάθε τάξης (αριθμός παιδιών, δεξιότητες κ.α.) (Σ2, Σ4, Σ5, Σ8, Σ9, Σ10, Σ11, Σ12, Σ13) αλλά και η διάθεση και τα ενδιαφέροντα των παιδιών (Σ7, Σ9, Σ13).

Φτάνοντας στο κεντρικό θέμα της συνέντευξης, περί τρόπων προαγωγής των ήπιων δεξιοτήτων, υπάρχει κατά πλειοψηφία η πεποίθηση ότι το παιχνίδι κι κυρίως το ομαδικό, είναι ο σημαντικότερος τρόπος ενίσχυσης αυτών των δεξιοτήτων, γιατί είναι και η κύρια ασχολία του παιδιού στη πρώιμη παιδική ηλικία. Αυτό υποστήριξαν με τις απαντήσεις τους οι Σ2, Σ4, Σ5, Σ6, Σ7, Σ8, Σ9, Σ10, Σ11, Σ13, Σ14, Σ15. Όμως μπορούν επίσης να προαχθούν και μέσα από το καθημερινό πρόγραμμα και την ημερήσια ρουτίνα, σύμφωνα με τις απόψεις των Σ5, Σ10, Σ13. Φυσικά αναφέρθηκε ως μέσο ενίσχυσης από τις παιδαγωγούς Σ1, Σ2, Σ3, ο ρόλος του παιδαγωγού ως πρότυπο συμπεριφοράς. Η συμβολή της λογοτεχνίας και του βιβλίου γενικότερα κατατέθηκε ως πρόταση από τις Σ2, Σ4 και Σ5. Δυο από τις συνεντευξιζόμενες (Σ10, Σ12, Σ14) εξέφρασαν την άποψη ότι η μέθοδος Project και η βιωματική διδασκαλία βοηθούν τα παιδιά στις εν λόγω δεξιότητες και μόνο η Σ12 συμπεριέλαβε τη χρήση Η/Υ ως τρόπο ανάπτυξης (Βλ. Πίν. 2). Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο ρόλος του παιδιού είναι πρωταρχικός και καθοριστικός. Εντούτοις, όταν οι παιδαγωγοί ρωτήθηκαν ξεχωριστά για το ρόλο των Τ.Π.Ε, η γενική απάντηση ήταν ότι δυναμικά μπορεί να συμβάλλει, αλλά οι Σ4, Σ6, Σ9, Σ14 απάντησαν ότι δε γνωρίζουν, οι Σ5 και Σ8 δε χρησιμοποιούν και τέλος η Σ1 προτιμά πιο παραδοσιακούς τρόπους.

Πίνακας 2: Τρόποι προαγωγής ήπιων δεξιοτήτων

Ερώτηση	Απαντήσεις	Χαρακτηριστικά αποσπάσματα
Τρόποι ανάπτυξης των ήπιων δεξιοτήτων	Παιχνίδι : ομαδικό, θεατρικό	Σ 9 : «Λοιπόν, θεωρώ ότι όλες αυτές οι ήπιες δεξιότητες αναπτύσσονται και ενισχύονται βασικά μέσα από το παιχνίδι, κάθε μορφή παιχνιδιού είτε αυτό είναι συμβολικό είτε αυτό είναι παιχνίδι στην αυλή είτε είναι ακόμα και τα παιχνίδια μέσα στο πλαίσιο της φυσικής αγωγής..»
	Τ.Π.Ε	Σ 12: «Και μέσα από τα ΤΠΕ μπορούμε να δουλέψουμε πολύ με τα παιδιά».
	Άλλοι τρόποι όπως μέθοδος Project, η βιωματική μάθηση	Σ 14 : «Πρακτικές ναι, μέσω του Project που αναλαμβάνουν τα παιδιά πρωτοβουλίες και σχεδιάζουν πράγματα και παρουσιάζουν στην ομάδα με τη δραματοποίηση....». Σ12 : « Οτιδήποτε λοιπόν βιωματικό και καινούργιο νομίζω ότι τους εξάπτει περισσότερο τη φαντασία.....» Τώρα σου το λέω πολύ γενικά αλλά δεν ξέρω.....».
	Καθημερινή ρουτίνα δραστηριοτήτων	Σ 5 : «Νομίζω μέσα από δραστηριότητες που να αναπτύσσουν την κοινωνικότητα μεταξύ των παιδιών και τη συνεργασία, να μειώνονται οι κρίσεις, να τους αναπτύσει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα μέσα από καθημερινές δραστηριότητες να τα κάνω αυτά, καθημερινά, δηλαδή γιατί μέσα από την επανάληψη να μπορεί να τους γίνεται βίωμα ».
Συμπεριφορά παιδαγωγού ως πρότυπο	Σ 3 : «Πιστεύω ότι σύμφωνα με την καθοδήγηση του παιδαγωγού και με συζήτηση και μέσα από τα προγράμματα που κάνουμε βέβαια ».	

Κατά πλειοψηφία, οι 10 από τις 15 ερωτηθείσες (Σ1, Σ4, Σ5, Σ7, Σ8, Σ9, Σ10, Σ11, Σ12, Σ13) κάνουν καθημερινά δράσεις που σχετίζονται με τις ήπιες δεξιότητες, άλλες 4 (Σ2, Σ3, Σ6, Σ15) σε εβδομαδιαία βάση και η Σ14 τοποθετήθηκε σε μηνιαία βάση.

Η συνεργασία και το ενδιαφέρον των γονιών σε αυτόν τον τομέα, φαίνεται να υπάρχει σε σημαντικό βαθμό, κρίνοντας από τις απαντήσεις των 11 από τις 15 (Σ2, Σ3, Σ4, Σ5, Σ6, Σ8, Σ10, Σ11, Σ13, Σ14, Σ15) παιδαγωγούς, που συμφωνούν σε αυτό, ενώ οι υπόλοιπες τρεις υποστηρίζουν ότι από την εμπειρία τους, ότι περίπου οι μισοί γονείς συνεργάζονται (Σ1, Σ7, Σ12) ενώ μόλις μια, η Σ9, θεωρεί πως οι γονείς δεν ενδιαφέρονται καθόλου. Όλες οι συνεντευξιαζόμενες συμφώνησαν ότι η εμπειρία τους είναι σε ικανοποιητικό επίπεδο αλλά είναι δεκτικές σε σχετική πρόταση για επιμόρφωση, γιατί πιστεύουν ότι θα τους βοηθούσε για το καλύτερο σχεδιασμό ανάλογων δραστηριοτήτων.

Κλείνοντας τη συνέντευξη, δηλώθηκε συμπληρωματικά το ενδιαφέρον για την συγκεκριμένη έρευνα και τα αποτελέσματα της από τις Σ10, Σ11, Σ14 και μάλιστα ζήτησαν να έχουν πρόσβαση σε αυτά μετά το πέρας της. Τέλος, η Σ9 έθεσε την ανάγκη ενημέρωσης και των γονέων επί τάπητος.

4.2. Συζήτηση

Στο στάδιο αυτό της ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας, επιχειρείται η ενεργοποίηση λογικών συλλογισμών και η άντληση θεωρητικού περιεχομένου από την πρότερη βιβλιογραφική και αρθρογραφική επισκόπηση, με σκοπό τη σύνδεση ερευνητικών ευρημάτων με τη θεωρία.

Αρχικά, όπως προκύπτει το θέμα της έρευνας είναι μεν γνωστό, αλλά υπάρχουν κενά σε επιμέρους έννοιες και χαρακτηρισμούς, καθώς υπάρχει μεγάλη ασάφεια στους ορισμούς διαφόρων εννοιών, όπως ακριβώς κατά την αφετηρία διερεύνησης του θέματος. Η γνώση των παιδαγωγών επί του θέματος ήταν κατά προσέγγιση και υστερούσε σε ποικιλία. Τα ευρήματα της έρευνας, σχετικά με τους στόχους των προγραμμάτων και των δραστηριοτήτων των παιδαγωγών για κοινωνική ανάπτυξη, έχουν ως κεντρικό πυρήνα τη σημασία της κοινωνικοποίηση των παιδιών, μιας διαδικασίας που συντελείτε στο εκπαιδευτικό πλαίσιο (Παρασκευόπουλος, 1990). Όσον αφορά τα κριτήρια επιλογής τέτοιων προγραμμάτων, αυτά ταυτίζονται με τα κριτήρια που καθορίζουν και τις υπόλοιπες παιδαγωγικές δράσεις, δηλ. είναι η ηλικία, το προφίλ των μελών της ομάδας και τα ενδιαφέροντα.

Τα αποτελέσματα για τις πρακτικές, που υιοθετούν οι παιδαγωγοί σχετικά με την ανάπτυξη του κοινωνικού τομέα, απαντούν στο ερευνητικό ερώτημα περί κατάλληλων

τρόπων και μεθόδων και για το ρόλο που διαδραματίζουν. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των παιδαγωγών ανέδειξε το παιχνίδι ως τον βασικότερο τρόπο προαγωγής των ήπιων δεξιοτήτων, γιατί προσφέρει βασικές γνώσεις και πολλές δεξιότητες. Έτσι, σύμφωνα με Νόβα και Καλτσούνη (2008), ανάλογα με τη συμμετοχική ικανότητα του παιδιού, το παιχνίδι αποτελεί δείκτη της κοινωνικότητας του. Επίσης, από τις συνεντεύξεις των παιδαγωγών δόθηκε έμφαση στην προσομοίωση της ζωής, που μπορούν να αντιμετωπίσουν οι μαθητές στο σχολείο, στις γωνιές με το συμβολικό παιχνίδι και στην αντανάκλαση που έχει αυτό αργότερα, εκτός του σχολείου, όπου τοποθετούνται οι κοινωνικές δεξιότητες στο πρακτικό τους πλαίσιο (Steadly, et al., 2008). Η αξιοποίηση του θεατρικού, ομαδικού παιχνιδιού καθώς και του κουκλοθεάτρου έχουν αδιαμφισβήτητα οφέλη, όπως απεδείχθη από τη πρότερη βιβλιογραφική ανασκόπηση (Broadhead, 2004; Κουρετζής, 1991; Mathieson, 2018).

Για τη χρήση του Η/Υ, ως τρόπο προαγωγής των ήπιων δεξιοτήτων, τα ερευνητικά δεδομένα αναδεικνύουν τη σημασία του, αλλά δε παραλείπουν να τονίσουν τις ελλείψεις στον τεχνολογικό εξοπλισμό και στην τεχνογνωσία. Η παραδοχή για τη συμβολή των Τεχνολογιών στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και των επικοινωνιακών δεξιοτήτων συμφωνεί και με τη βιβλιογραφία (Danciu, 2010; Radich, 2013). Σε αυτό το σημείο απαιτείται και το ερευνητικό ερώτημα για το ζήτημα της αναγκαιότητας σχεδιασμού και υλοποίησης επιμορφώσεων στους παιδαγωγούς.

Συνοψίζοντας, η διεξαγωγή της παρούσα έρευνας ήρθε να προσθέσει σε μεγάλο βαθμό σε όσα υποστηρίχθηκαν προηγουμένως με αναφορές σε βιβλία και άρθρα, αλλά και να συγκεντρώσει και να παρουσιάσει με έναν επαγωγικό τρόπο την οπτική και τη στάση των παιδαγωγών σε σχέση με τις ήπιες δεξιότητες, απαντώντας σε όλα τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν εξ αρχής.

Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα

5.1. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Μετά την παρούσα διερεύνηση, το θέμα εγείρει πολλούς επιμέρους προβληματισμούς και ερωτήματα. Μια ενδιαφέρουσα πρόταση για έρευνα θα ήταν η διερεύνηση των ήπιων δεξιοτήτων των ίδιων των παιδαγωγών, προκειμένου να αποδειχθεί εάν η ποιότητα του

παιδαγωγικού τους έργου επηρεάζεται από τα δικά τους χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, τις ικανότητες και τις ήπιες δεξιότητες τους και αν ναι κατά πόσο. Αν οι παιδαγωγοί, που υστερούν σε τέτοιες δεξιότητες, είναι σε θέση να προάγουν τις ήπιες δεξιότητες στους μαθητές τους και φυσικά πως μπορούν να βοηθηθούν.

Μεγάλη πρόκληση για τον χώρο των Παιδικών Σταθμών θα αποτελούσε η δημιουργία ενός ολιστικού κι ευέλικτου κοινωνικού-συναισθηματικού προγράμματος που θα μπορούσε να εφαρμοστεί ειδικά και συστηματικά στους Βρεφονηπιακούς και Παιδικούς Σταθμούς, βοηθώντας με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά, τους ενδιαφερόμενους γονείς και τους παιδαγωγούς.

Επέκταση της έρευνας αποτελεί η δημιουργία εργαλείων αξιολόγησης (π.χ. μιας ρουμπρίκας), τα οποία θα σταθμιστούν και θα αποτελέσουν οδηγό για τους παιδαγωγούς στο μέλλον, έτσι ώστε να μπορούν να αξιολογούν ή να «μετρούν» ακόμα κι αυτές τις μη μετρήσιμες έννοιες. Κάτι τέτοιο είναι βέβαιο ότι θα πρόσφερε στην ποιότητα του παρεχόμενου παιδαγωγικού έργου. Επιπροσθέτως, μια ακόμη πρόταση μελλοντικής έρευνας μπορεί να είναι ο ρόλος της Τεχνολογίας σε σχέση με αυτές τις δεξιότητες του κοινωνικού και συναισθηματικού τομέα, με έμφαση στην αξιοποίηση της για τον σχεδιασμό ψηφιακών εργαλείων, που θα είναι χρήσιμα στα χέρια των παιδαγωγών. Σε κάθε περίπτωση, μπορούν να γίνουν επεκτάσεις για το θέμα των ήπιων δεξιοτήτων στην Ελλάδα, αφού δεν υπάρχουν αντίστοιχες έρευνες στην Ελληνική βιβλιογραφία.

5.2. Συμπεράσματα

Συνδυάζοντας τις θεωρητικές προσεγγίσεις του πρώτου και δεύτερου κεφαλαίου με τα ερευνητικά δεδομένα, εν τέλει παρουσιάζεται η «ματιά» των παιδαγωγών των Παιδικών Σταθμών για την ανάπτυξη και την ενίσχυση των ήπιων δεξιοτήτων των παιδιών της πρώιμης παιδικής ηλικίας.

Αυτό που προκύπτει είναι ότι η έννοια της ήπιας δεξιότητας δεν έτυχε της δέουσας εμβάθυνσης από τις παιδαγωγούς γιατί ενώ γνωρίζουν το ορισμό, δεν ήταν σε θέση να ξεχωρίσουν τις κοινωνικές από τις προσωπικές και ανέφεραν λίγες. Το επίκεντρο ήταν οι κοινωνικές δεξιότητες, δηλ. η επικοινωνία και η συνεργασία που απασχολούν την παιδαγωγό ως προς την ομάδα και τις σχέσεις τους. Η δημιουργικότητα, η κριτική σκέψη και

η επίλυση προβλημάτων αποτυπώθηκαν σαν απάντηση σε δεύτερο χρόνο, αφού οι παιδαγωγοί μοιάζουν να στρέφουν τη προσοχή τους στις διαπροσωπικές σχέσεις των παιδιών.

Εν συνεχεία, απεδείχθη εξαρτημένη σχέση στόχων, κριτηρίων και προσδοκιών των παιδαγωγών με τις μαλακές ικανότητες των παιδιών γιατί οι παιδαγωγοί φάνηκαν να έχουν κατά νου την καλλιέργεια αυτών των δεξιοτήτων, φροντίζοντας να θέτουν στόχους και έχοντας ανάλογες προσδοκίες.

Αναφορικά με τους τρόπους προαγωγής των εν λόγω δεξιοτήτων, το συμπέρασμα είναι ότι οι προσπάθειες των παιδαγωγών είναι φιλότιμες, επειδή έχουν αναγνωρίσει τη σπουδαιότητα και την σημασία των ήπιων δεξιοτήτων τόσο μέσα στην τάξη αλλά και επειδή πρεσβεύουν την προετοιμασία του παιδιού για την μετέπειτα ζωή του. Ο ρόλος του παιχνιδιού είναι ο σημαντικότερος και κυριαρχεί ανάμεσα στους τρόπους προαγωγής των μαλακών δεξιοτήτων. Μια ενδιαφέρουσα τάση, η χρήση της Τεχνολογίας με συνεργατικές δράσεις, που προάγει τις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών, βρίσκει αρωγούς το σύνολο των παιδαγωγών. Παρόλο, που απουσιάζει η Τεχνολογική υποδομή, δείχνουν να έχουν διάθεση για πειραματισμούς και στοχευμένες δράσεις που εμπλέκουν τον Η/Υ μέσα στην τάξη τους. Η δεκτικότητα των επαγγελματιών για καινοτόμες πρακτικές καταδεικνύει το επίπεδο και την δυναμική της ποιότητα του έργου τους.

Επομένως, σχετικά με την κατάρτιση επί του θέματος, ένα ακόμη συναγόμενο συμπέρασμα είναι η αναγκαιότητα επιμόρφωσης των παιδαγωγών για ένα τόσο καίριο, αλλά και ενδιαφέρον ζήτημα, στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους ανάπτυξης, προάγοντας έτσι την ποιότητα του παιδαγωγικού τους έργου. Πέρα από το ζήτημα της προσωπικής ευθύνης του κάθε παιδαγωγού, βρίσκεται και η υποχρέωση των φορέων να συνδράμουν τα μέγιστα προς όφελος της παιδείας και κατά συνέπεια της κοινωνίας που μεγαλώνει τους αυριανούς πολίτες της.

Επίλογος

Το θέμα των ήπιων δεξιοτήτων, όπως αποτυπώθηκε στην παρούσα εργασία από την οπτική των συμμετεχόντων, αποτελεί ένα ενδιαφέρον ζήτημα, που επιδέχεται περαιτέρω διερεύνηση με προεκτάσεις, προκειμένου το σύνολο των παιδαγωγών να στρέψουν τον προσανατολισμό του παιδαγωγικού τους προγράμματος προς την καλλιέργεια των μαλακών δεξιοτήτων, παράλληλα με τις γνωστικές αλλά με μεθοδολογικές στρατηγικές. Η πρώιμη παιδική ηλικία είναι καθοριστική για την απαρχή της διάπλασης της προσωπικότητας και των σχέσεων μεταξύ των παιδιών. Με αυτό τον τρόπο η Εκπαίδευση, με αφετηρία τον Παιδικό Σταθμό, θέτει τα θεμέλια και τις βάσεις για ευτυχισμένα και επιτυχημένα παιδιά σε όλες τις σχολικές βαθμίδες, αλλά και κατά συνέπεια στη μετέπειτα ζωή τους ως ικανοί και ενεργοί πολίτες. Έτσι η εκπαίδευση είναι επένδυση για το μέλλον της κοινωνίας. Οι ήπιες δεξιότητες είναι αυτές που θα κάνουν τη διαφορά στο μέλλον.....

Αναφορές

- Albrecht, K. (2006). *Social intelligence: The New Science of Success*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Barbakoff, S., & Yo, Y. P. (2002, January 21). Levels of social play: Observing and recording preschoolers. ERIC Document Reproduction Service No ED472748.
- Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., & Ripley, M. R. (2012). Defining Twenty-First Century Skills. In Griffin, P., McGaw, B. & Care, E., *The Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. Dordrecht: Springer. σσ. 17-66. Ανάκτηση από http://dx.doi.org/10.1007/978-94-007-2324-5_2
- Bird, M., Hammersley, M., Gomm, R., & Woods, P. (1999). Εκπαιδευτική έρευνα στην πράξη. Εγχειρίδιο μελέτης. Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Broadhead, P. (2004). *Early years play and learning: Developing social skills and cooperation*. London: Routledge Falmer.
- Cartledge, G. (2005, May). Learning disabilities and social skills: Reflections. *Learning Disability Quarterly*, 28, σσ. 179-181.
- CASEL Guide. (2013). *Effective social and emotional learning programs: Preschool and elementary school edition*.
- Clark, A., & Moss, P. (2010). *Ας ακούσουμε τα μικρά παιδιά. Η προσέγγιση του Μωσαϊκού*. Αθήνα: ΕΑΔΑΠ.
- Claxton, G., Costa, A., & Kallick, B. (2016, March). Hard thinking about soft skills. *Educational Leadership*, 73(6), σσ. 60-65.
- Cole, M., & Cole, S. R. (2001). *Η ανάπτυξη των παιδιών. Γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή και μέση παιδική ηλικία (Τόμ. Β')*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Danciu, E. (2010, February 1). Methods of developing children's emotional intelligence. *Social and Behavioral Sciences*, σσ. 2227-2233. doi:10.1016/j.sbspro.2010.07.440
- Dell'Aquila, E., Marocco, D., Ponticorvo, M., Ferdinando, A., Schembri, M., & Miglino, O. (2017). *Educational Games for Soft-Skills Training in Digital Environments New Perspectives*. Switzerland: Springer. doi:10.1007/978-3-319-06311-9

- Dunn, J. (1999). *Οι στενές προσωπικές σχέσεις των μικρών παιδιών*. (Χ. Παπαηλίου, Μεταφρ.) Αθήνα: Τυπωθήτω-ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011, February). Enhancing students' social and emotional learning promotes success in school : A meta-analysis. *Child development*(82), σσ. 405-432.
- Fadel, C., & Trilling, B. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter* . New York: NY: Bantam.
- Goleman, D. (1998). *Η συναισθηματική νοημοσύνη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Hellison, D. (2003). *Teaching Responsibility Through Physical Activity* (2 εκδ.). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Hewes, J. (2007). *The value of play in early learning: towards a pedagogy* (In T.Jambor & J.Van Gils εκδ.). Belgium, The Netherlands, U.S.A: England: Garant.
- Jayaraja, & Tielemans, E. (2013). *Η βίβλος του ομαδικού παιχνιδιού-Ευκαιρία να εξερευνήσουμε ταυτότητα, κοινωνικότητα και συναισθήματα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Lynch, S. A., & Simpson, C. G. (2010). Social Skills: Laying the Foundation for Success. *Dimensions of Early Childhood*, 38(2), σσ. 3-12.
- Madrona, P. G., Iniesta, J., Espinosa, R. I., & Sanchez, J. (2014). Intervention Guidelines on Teaching Social and Motor Skills in Kindergarden. *American Journal of Sports Science and Medicine*, 2. doi:10.12691/ajssm-2-6A-3
- Majid, S., Liming, Z., Tong, S., & Raihana, S. (2012, December). Importance of Soft Skills for Education and Career Success. *International Journal gor Cross-Disciplinary Subjects in Education(IJCDSE)*, 2, σσ. 1036-1042.
- Mathieson, K. (2018). *Κοινωνικές Δεξιότητες στην Προσχολική Ηλικία*. Αθήνα: Πεδίο.
- McClelland, M., & Morrison, F. (2003). The emergence of learning -related social skills in preschool children. *Early Childhood Research Quarterly*, 18(2), σσ. 206-224.
- Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., . . . Leserman, P. (2015). A review of research on the effects of Early Childhood Education and Care (ECEC) upon child development. CARE project; Curriculum

- Quality Analysis and Impact .Review of European Early Childhood Education and Care (ECEC). Technical Report. *D4.1(WP4), ECEC*. European Commission. Ανάκτηση από <http://ecec-care.org/resources/publications/>.
- OECD. (2001). *Starting Strong: Early Childhood Education*. Paris: OECD.
- OECD. (2006). *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD.
- OECD. (2019). OECD Skills Strategy 2019: Skills to Shape a Better Future. (OECD Publishing, Επιμ.) Paris. Ανάκτηση από <https://doi.org/10.1787/9789264313835-en>.
- Radich, J. (2013). Technology and interactive media as tools in early childhood programs serving children from birth to age 8. *Every Child*(19), σσ. 18-19. Ανάκτηση από <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=728719428486158;res=IELHSS>> ISSN: 1322-0659
- Saracho O. & Spodek B. (2003). Recent Trends and Innovations in the Early Childhood Education Curriculum, *Early Child Development and Care*. 2-3(173), σσ. 175-183. doi:10.1080/0300443030303095
- Schaffer, H. R. (1996). *Social development*. Blackwell Publishing .
- Steadly, K. M., Schwartz, A., Levin, M., & Luke, S. D. (2008). Social Skills and Academic Achievement. *Evidence for Education*, 2(3).
- Thompson, R. A. (2009). Doing What Doesn't Come Naturally : The Development of Self-Regulation. *Journal of Zero to Three*, 30(2), σσ. 33-39.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: MA:Harvard University Press.
- Waal, F. (2007, June 5). Putting the altruism back into altruism: the evolution of empathy. *Annual Review of Psychology*, 59. doi:10.1146/annurev.psych.59.103006.093625
- Wats, M., & Wats, R. (2009). Developing soft skills in students. *The International Journal of Learning*, 15(12), σσ. 1-10.
- Williams, G., & Reisberg, L. (2003, March 10). Succesfull inclusion:Teaching social skills through curriculum integration. *Intervention in School and Clinic*(38), σσ. 205-210.
- World Economy Forum. (2016). New Vision for Education : Fostering Social and Emotional Learning Through Technology. Switzerland: WEF. Ανάκτηση από http://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf

- World Health Organization. (1998, April 6-7). Partners in life skills Education. Switzerland.
Ανάκτηση από https://www.who.int/mental_health/media/en/30.pdf
- Yelland, N. (2018, June 26). A pedagogy of multiliteracies: Young children and multimodal learning with tablets. *British Journal of Educational Technology*, 49(5). doi:10.1111/bjet.12635
- Ανδρικοπούλου, Κ., Αντωνοπούλου-Στεφανή, Γ., Κατσιφή-Χαραλαμπίδη, Σ., & Ντιντή, Ά. (2019). *Η κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον. Οδηγός εκπαιδευτικού & εκπαιδευτικό υλικό*. (Σ. Κατσιφή-Χαραλαμπίδη, & Ά. Ντιντή, Επιμ.) Μηλιές: Κοντύλι.
- Αυγητίδου, Σ. (1997). *Οι κοινωνικές σχέσεις και η παιδική φιλία στην προσχολική ηλικία. Παιδαγωγική και Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη Α.Ε.
- Δημητρόπουλος, Ε. (1994). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας*. Περιστέρι: Έλλην.
- Ηλιόπουλος, Ι. (1998). *Οικογενειακή και Σχολική Αγωγή*. Πάτρα.
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Καλπογιάννη, Ε., Φύσσας, Κ., & Αβδελίδου, Ε. (2015). *Εγχειρίδιο προαγωγής του παιχνιδιού για γονείς . Πρόγραμμα " Η Δύναμη του παιχνιδιού "*. Ανάκτηση από www.paizontas.gr
- Καψάλης, Α. (2009). *Παιδαγωγική Ψυχολογία*. Αφοί Κυριακίδη.
- Κεδράκα, Κ. (2008). *Μεθοδολογία λήψης συνέντευξης*. Ανάκτηση από <http://www.adulteduc.gr/>
- Κουρετζής, Λ. (1991). *Το Θεατρικό Παιχνίδι. Παιδαγωγική Θεωρία πρακτική και θεατρολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κουρμούση, Ν., & Κούτρας, Β. (2011). *Βήματα για τη ζωή*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κουτσοβάνου, Ε. (1994). *Η θεωρία του Piaget και παιδαγωγικές εφαρμογές στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: ΟΔΥΣΣΕΑΣ.
- Λαλούμη-Βιδάλη, Ε. (2012). *Ανθρώπινες σχέσεις και επικοινωνία στην Προσχολική Εκπαίδευση. Απο τη θεωρία στην πράξη*. Σύγχρονες Εκδόσεις Θεσσαλονίκης.
- Λογαράς, Ι. (2017, Ιούνιος). Ανάπτυξη δεξιοτήτων και αγορά εργασίας. Αντιλήψεις και πεποιθήσεις μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μελέτη

- περίπτωσης.Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Κόρινθος, Πελοπόννησος:
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Ανάκτηση από
<http://amitos.library.uop.gr/xmlui/handle/123456789/3616>
- Μουχίνα, Β. Σ. (1990). *Παιδική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα Σύγχρονη Εποχή.
- Μπέρτ, Ρ. Ρ. (1989). *Η κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού*. (Μ. Ν. Κάστρο, Μεταφρ.) Αθήνα:
Καστανιώτη.
- Νικολακάκη, Μ., Σωφρονά, Ε., & Κιαμίλη, Φ. (2001). *Αγωγή προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα:
Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- Νόβα-Καλτσούνη, Χ. (2008). *Η Ανάπτυξη του παιδιού στο κοινωνικό περιβάλλον*. Πάτρα:
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2006). *Σύγχρονες τάσεις της προσχολικής αγωγής*. Αθήνα:
Τυπωθήτω/Δαρδανός.
- Ντολιοπούλου, Ε., & Γουργιώτου, Ε. (2008). *Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση*. Αθήνα:
Gutenberg-Γιώργος & Κώστας Δαρδανός.
- Παπανικολάου, Ρ. (1998). *Οργάνωση και διαμόρφωση χώρου στο νηπιαγωγείο*. Αθήνα:
Καστανιώτη.
- Παρασκευόπουλος, Ν. Ι. (1990). *Εξελικτική Ψυχολογία. Η ψυχική ζωή απο τη σύλληψη ως
την ενηλικίωση.Προσχολική ηλικία*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές
επιστήμες και συνεντεύξεις. *Ανοικτή Εκπαίδευση:το περιοδικό για την Ανοικτή και
εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 4(1), σσ. 72-81.
Ανάκτηση από <https://doi.org/10.12681/jode.9726>
- Πετροπούλου, Ο., Κασιμάτη, Α., & Ρετάλης, Σ. (2015). *Σύγχρονες μορφές εκπαιδευτικής
αξιολόγησης με αξιοποίηση εκπαιδευτικών τεχνολογιών*. Αθήνα. Ανάκτηση από
<http://hdl.handle.net/11419/232>
- Πεχτελίδης, Γ. (2015). *Κοινωνιολογία της Παιδικής Ηλικίας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών
Ακαδημαϊκών Βιβλίων.
- Σακελλαρίου, Μ., & Μπέση, Μ. (2014). Η σημασία των κοινωνικών δεξιοτήτων για την
ομαλή μετάβαση των παιδιών απο το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό σχολείο:Μια
ερευνητική προσέγγιση. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*(13), σσ. 453-463.
doi:<http://dx.doi.org/10.12681/icw.17995>

- Σιδηροπούλου, Τ., & Τσαούλα, Ν. (2008). *Παιδικός Σταθμός και Έρευνα. Τοπίο πολυεπίπεδης επικοινωνίας*. Αθήνα: Ύψιλον/Βιβλία.
- Τριλίβα, Σ., & Chimienti, G. (2000). *Ανακάλυψη- Αυτογνωσία- Αυτοκυριαρχία- Αυτοεκτίμηση*. Αθήνα: Πατάκη.
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. (2018). *Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης (επιμ.), Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης*. Πανεπιστήμιο Κρήτης-Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας.
- ΥΠ.Π.Ε.Θ. (2012). Πρόγραμμα Σπουδών για τις ΤΠΕ στην Προσχολική και στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Ανάκτηση από http://dide.mag.sch.gr/plinet/site/dimotiko_new.pdf

Πίνακας εικόνων

- Εικόνα1: Οι δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα σύμφωνα με τον WEF. Πηγή από.....7
- Εικόνα 2 : Ο κύκλος του CASEL. Πηγή: <https://casel.org/core-competencies/>15

Παράρτημα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ:

Αγαπητοί συνάδελφοι, θα ήθελα να συμμετέχετε στην έρευνα μου εθελοντικά και ανώνυμα, με την διαδικασία της συνέντευξης. Θα καταγραφούν ηχητικά δεδομένα, που αφού απομαγνητοφωνηθούν, θα διατεθούν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας. Εάν όμως κατά την διάρκεια της συνέντευξης αλλάξετε γνώμη, μπορούμε να σταματήσουμε οποιαδήποτε στιγμή. Το θέμα είναι η προαγωγή των soft skills (ήπιων δεξιοτήτων). Οι απαντήσεις σας θα οδηγήσουν στη εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων.

Οδηγός συνέντευξης

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ-ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Φύλο:.....

Ηλικία:.....

Εμπειρία σε έτη:.....

Μορφωτικό επίπεδο:.....

Τόπος εργασίας:

Ερωτήσεις ημιδομημένης συνέντευξης (ανοιχτού τύπου)

Ως ορισμός των ήπιων δεξιοτήτων θεωρείται το σύνολο των ενδοπροσωπικών (intrapersonal) και διαπροσωπικών (interpersonal) δεξιοτήτων, ικανοτήτων, συμπεριφορών κι στάσεων που οδηγούν στην προσωπική ανάπτυξη, την ευτυχία, την κοινωνική συμμετοχή, επιτυχία και γενικότερη πρόοδο του ατόμου (Λογαράς, 2017).

1)Γνωρίζετε την έννοια της ήπιας δεξιότητας,soft skill; Αν ναι αναφέρετε όσες γνωρίζετε.

Ποιες πιστεύετε ότι μπορεί να αποτελούν soft skills;

2) Υπάρχουν σαφείς και προκαθορισμένοι στόχοι για κοινωνική ανάπτυξη και τις κοινωνικές δεξιότητες;

3)Τι προσδοκίες έχετε ως παιδαγωγοί από τα παιδιά στον κοινωνικό και συναισθηματικό τομέα;

- 4) Ποια είναι τα κριτήρια που καθορίζουν τις πρακτικές και τις δραστηριότητες σας στο ημερήσιο παιδαγωγικό πρόγραμμα σας;
- 5) Με ποιους τρόπους θεωρείτε ότι επιτυγχάνεται η ανάπτυξη και η ενίσχυση των ήπιων δεξιοτήτων; Αναφέρετε καλές πρακτικές ανάπτυξης ήπιων δεξιοτήτων.
- 6) Ποιος είναι ο ρόλος του παιχνιδιού σε σχέση με αυτές τις δεξιότητες;
- 7) Τι γνώμη έχετε για τις ΤΠΕ και κοινωνικές δεξιότητες; Μπορούν να συμβάλουν;
- 8) Πόσο συχνά κάνετε προγράμματα ή εντάσσεται δραστηριότητες για την ανάπτυξη ήπιων δεξιοτήτων;
- 9) Υπάρχει ενδιαφέρον από τους γονείς για την κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών τους; Πόσο συνεργάζονται; υπάρχει ανατροφοδότηση προς και από τους γονείς για την επίδραση των παρατηρήσεων ή προσεγγίσεων σας;
- 10) Θεωρείτε ότι οι γνώσεις και η εμπειρία σας είναι αρκετά για να σχεδιάζετε δραστηριότητες που προάγουν τις ήπιες δεξιότητες;
- 11) Θα παρακολουθούσατε σχετική επιμόρφωση επί του θέματος και αν ναι πιστεύετε ότι θα σας βοηθούσε;
- 12) Θεωρείτε ότι υπάρχει κάτι να προσθέσετε για το θέμα;

Σας ευχαριστώ για το χρόνο σας.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΜΙΑ ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Συνέντευξη παιδαγωγού

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΑΖΟΜΕΝΗΣ

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 38

Εμπειρία σε έτη: 16

Μορφωτικό επίπεδο: ΤΕ

Ερευνήτρια: Καλησπέρα!

Συνεντευξιαζόμενη 15: Καλησπέρα!

Ερευνήτρια: Ευχαριστώ που κάνεις μαζί μου αυτή τη συνέντευξη για την διπλωματική μου εργασία. Σε έχω ενημερώσει το θέμα, σωστά;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Ναι, σωστά.

Ερευνήτρια: Να πούμε όμως το γενικό ορισμό να θυμηθούμε το θέμα. Ως ο ορισμός των ήπιων δεξιοτήτων είναι το σύνολο των ενδοπροσωπικών και διαπροσωπικών δεξιοτήτων, ικανοτήτων, συμπεριφορών και στάσεων που οδηγούν στην προσωπική ανάπτυξη, στην ευτυχία, στην κοινωνική συμμετοχή, στην επιτυχία και στη γενικότερη πρόοδο του ατόμου. Εδώ θα μιλήσουμε για τις ήπιες δεξιότητες των παιδιών, γνωρίζεις την έννοια;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Ναι, τη γνωρίζω.

Ερευνήτρια: Μπορείς να μου αναφέρεις ποιες πιστεύεις ότι αποτελούν τις ήπιες δεξιότητες;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Λοιπόν, είναι η αποφασιστικότητα, είναι η θέληση, είναι η συνεργασία. Στη δικιά μας ηλικία θα έλεγα και η ικανότητα να μοιράζονται τα παιδιά.

Ερευνήτρια: Υπάρχουν σαφείς και προκαθορισμένοι στόχοι για κοινωνική ανάπτυξη και κοινωνικές δεξιότητες στο πρόγραμμα σου στον παιδικό σταθμό;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Λοιπόν στο πρόγραμμά μου στον παιδικό σταθμό δουλεύω κυρίως την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Άρα, ναι η απάντηση είναι..... πως ναι υπάρχουν.

Ερευνήτρια: Εφόσον λοιπόν δουλεύεις και συναισθηματικό τομέα, τι προσδοκίες έχεις ως παιδαγωγός από τα παιδιά ;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Λοιπόν οι προσδοκίες που έχω είναι καθορισμένοι στόχοι, οι οποίοι τίθενται από την αρχή της σχολικής χρονιάς, έχουν να κάνουν με την ικανότητα των παιδιών να συνεργάζονται, να μοιράζονται και να καταφέρουν να υπακούν στους κανόνες της τάξης, που θεωρώ ότι αυτό, αν το καταφέρουμε και το πετύχουμε, είναι ένας πάρα πολύ σημαντικός στόχος, γιατί τα παιδιά σε αυτή την ηλικία κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν να κοινωνικοποιούνται και η κοινωνικοποίηση, είναι το να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της ομάδας, στην οποία προορίζονται να γίνουν μέλη. Οπότε θεωρώ πως αυτοί οι στόχοι που τίθενται από την αρχή πρέπει να δουλευτούν καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, ώστε στο τέλος να πούμε ότι έχουμε φτάσει σε κάποιο επιθυμητό σημείο.

Ερευνήτρια: Μάλιστα, ποια θα έλεγες ότι είναι τα κριτήρια που καθορίζουν τις πρακτικές και τις δραστηριότητές σου στο πρόγραμμα ;

Συνεντευξιαζόμενη 15:Λοιπόν, το πρώτο μου κριτήριο έχει να κάνει με τη συνεργασία, το δεύτερο κριτήριο έχει να κάνει με το με τη δυσκολία που μπορεί να έχουν στο να μοιράζονται τα παιχνίδια σε αυτήν την ύλη. Ως προς τους κανόνες της τάξης να τους υπακούουν. Κυρίως αυτά είναι τα τρία μου κριτήρια.

Ερευνήτρια :Να πάμε λίγο πιο πρακτικά, με ποιους τρόπους θεωρείς ότι επιτυγχάνεται αυτή η ανάπτυξη, ενισχύεται; Αν υπάρχουν καλές πρακτικές που χρησιμοποιείς, θα ήθελα να μου αναφέρεις;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Δουλεύω πάρα πολύ το ομαδικό παιχνίδι. Δουλεύω πολύ τον παραδοσιακό χορό. Επίσης έχω διαπιστώσει ότι οι κοινωνικές δεξιότητες μπορούν να τις, τα παιδιά μπορούν να τις μάθουν μέσα από κοινωνικές ιστορίες, τις οποίες φτιάχνω σε μορφή βίντεο και μέσα από αυτές τα παιδιά διδάσκονται τον σωστό τρόπο κοινωνικών δεξιοτήτων, εμπνέονται δηλαδή μέσα από αυτές τις ιστορίες, ώστε να κάνουν αυτό που λέει η ιστορία. Αυτά. Επίσης, ομαδικό παιχνίδι πάρα πολύ και ελεύθερο και δομημένο.

Ερευνήτρια: Πολύ ωραία, ήτανε η επόμενη ερώτηση, μία και μιλάμε για το παιχνίδι, πως θα χαρακτηρίζες το ρόλο του παιχνιδιού σε σχέση με αυτές τις δεξιότητες ; Ποιος είναι ο ρόλος του;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Το θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό το ρόλο. Καταρχάς τα παιδιά μαθαίνουν παίζοντας, οπότε..ειδικά σε αυτές τις ηλικίες, μέσα από έναν έμμεσο τρόπο που είναι το παιχνίδι, μπορούν να δώσουμε στα παιδιά να καταλάβουν οτιδήποτε, να μάθουν οτιδήποτε και φυσικά οι κοινωνικές δεξιότητες όταν πρόκειται για παιχνίδι ομαδικό, σίγουρα μπορούν να καλλιεργηθούν με πολύ αποτελεσματικό τρόπο.

Ερευνήτρια: Όσον αφορά τις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας, τις λεγόμενες ΤΠΕ, θεωρείς ότι μπορούν να συμβάλουν ;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Ναι, παλιότερα δεν το πίστευα, όμως τώρα το πιστεύω πάρα πολύ γιατί μέσα από τις τεχνολογίες και εάν κάποιος παιδαγωγός τις χειριστεί έξυπνα, μπορεί με πάρα πολύ όμορφο τρόπο να περάσει στα παιδιά μηνύματα, όπως για παράδειγμα με ένα βίντεο, με την παρουσίαση ενός PowerPoint, κυρίως αυτά θα έλεγα κυρίως, όπου μπορείς να δώσεις στα παιδιά ερεθίσματα ακόμα και για αυτές τις ίδιες δεξιότητες, ναι ακόμα και για αυτές.

Ερευνήτρια: Θα ήθελα τώρα να μου πεις πόσο συχνά κάνεις προγράμματα ή εντάσεις δραστηριότητες για την ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Κάνω πάρα πολύ συχνά, οπωσδήποτε τρεις φορές την εβδομάδα. Σίγουρα έχει το πρόγραμμα κάποια δραστηριότητα, η οποία σαν στόχο θα έχει κοινωνικές δεξιότητες.

Ερευνήτρια: Μάλιστα, θα σε πάω τώρα στους γονείς, υπάρχει ενδιαφέρον από τους γονείς για την κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών τους, δηλαδή εννοώ, συνεργάζονται; υπάρχει ανατροφοδότηση προς και από τους γονείς για την επίδραση των παρατηρήσεων σου ή των προσεγγίσεων σου;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Ναι, οι γονείς επειδή από την αρχή της σχολικής χρονιάς τους έχω ενημερώσει ακριβώς για το στόχο μου, για τους στόχους μου, τους έχω γνωστοποιήσει το πρόγραμμα και το τι θέλουμε να πετύχουμε αυτή την χρονιά για τα παιδιά τους, έχουνε δείξει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον και για όλο αυτό και πραγματικά δέχομαι πολύ και επιβράβευση από τους γονείς αλλά βλέπω σε πολλές περιπτώσεις ότι θέλουν να συμμετάσχουν και σε όλο αυτό.

Ερευνήτρια: Ωραία, θεωρείς ότι οι γνώσεις και η εμπειρία σου είναι αρκετές για να σχεδιάζεις τέτοιες δραστηριότητες που προάγουν τις ήπιες δεξιότητες ;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Προσωπικά βάση χαρακτήρα, λόγω του χαρακτήρα μου, ποτέ δεν θεωρώ ότι είμαι επαρκής και πάντα νιώθω ανεπαρκής. Όμως αναγνωρίζω το ότι η εμπειρία μου που είναι περίπου 16 έτη, σίγουρα με έχει εξελίξει σε αυτό τον τομέα πάρα πολύ. Ωστόσο πάντα υπάρχει περιθώριο να μαθαίνω νέα πράγματα δηλαδή ως προς το κομμάτι των γνώσεων που με ρώτησες, θεωρώ πως έχω πολλά ακόμα να μάθω, ως προς την εμπειρία και ως τρίτεκνη μαμά, με έχει βοηθήσει πάρα πολύ αυτό, οπότε η απάντησή μου είναι πως ναι. Ως προς την εμπειρία μου είμαι ικανοποιημένη, ως προς τις γνώσεις μου, θεωρώ πως πρέπει ακόμα πολλά πράγματα να μάθω και να διαβάσω.

Ερευνήτρια: Να καταλάβω λοιπόν.... να συμπεράνω ότι θα παρακολουθούσες σχετική επιμόρφωση και αν ναι πιστεύεις ότι θα σε βοηθούσε;

Συνεντευξιαζόμενη 15: Ναι, θα ήθελα πάρα πολύ να παρακολουθήσω μία τέτοια επιμόρφωση και φυσικά πιστεύω ότι θα με βοηθούσε πάρα πολύ.

Ερευνήτρια: Πολύ ωραία ως εδώ, σχεδόν έχουμε τελειώσει, θέλω να μου πεις αν θεωρείς ότι υπάρχει κάτι που δεν έχω συμπεριλάβει, αν θες κάτι να προσθέσεις, κάτι να συμπληρώσεις; Θα ήταν μεγάλη μου χαρά.

Συνεντευξιαζόμενη 15: Όχι, μία χαρά ήταν το ερωτηματολόγιο σου, μια χαρά πολύ καλά.

Ερευνήτρια: Πολύ καλά τότε δεν έχω παρά να σε ευχαριστήσω για το χρόνο σου και περισσότερο για το ότι έχεις πάρα πολύ θετική αύρα και μου έδωσες πολλές απαντήσεις, τις οποίες ελπίζω να τις χρησιμοποιήσω, να τις αξιοποιήσω κατάλληλα.

Συνεντευξιαζόμενη 15: Να σαι καλά Μαρία μου και σου εύχομαι όλα να πάνε καλά με τη διπλωματική σου.

Ερευνήτρια: Ευχαριστώ. Καλή συνέχεια και σε σένα.

Συνεντευξιαζόμενη 15: Αντίο.